

Machtsverhoudingen binnen de vennootschap met volkomen Rechtspersoonlijkheid

Meervoudig stemrecht binnen de raad van bestuur ?

Steven Paridaens

Onder wetenschappelijke begeleiding van Prof. Dr. Koenraad Geens en Dhr. Stijn De Dier
--

1. INLEIDING

Een cruciale problematiek in het vennootschapsrecht en Corporate Governance betreft de machtsverhoudingen binnen een vennootschap. Het groepsthema over de *machtsverhoudingen binnen de vennootschap met volkomen rechtspersoonlijkheid* is dan ook actueel en pertinent.

Deze machtsverhoudingsproblematiek situeert zich eerst en vooral op het niveau van de verhoudingen tussen de verschillende organen van een naamloze vennootschap, meer bepaald de algemene vergadering en de raad van bestuur en eventueel een managementorgaan, indien men deze (uitvoerende) rol afscheidt van de raad van bestuur (two-tier-systeem). Belangrijk is hierbij voor ogen te houden dat de machtsverhoudingen in de praktijk meermaals niet overeenstemmen met de rolverdeling die de wetgever voor ogen had, zoals dat ook op andere machtsfora (bijvoorbeeld de overheid) gebeurt.

De problematiek van machtsverhouding situeert zich ook binnen elk van deze organen zelf en dan voornamelijk in het besluitvormingsproces. De manier waarop het besluitvormingsproces juridisch wordt uitgetekend geeft een kader waarbinnen het machtsspel zich kan voltrekken. Het gaat hier dan over de vereiste stemverhoudingen om tot een besluit te komen (meerderheid, gekwalificeerde meerderheid, unanimiteit), het vereiste aanwezigheidsquorum, de agendasetting, ... Het onderwerp situeert zich op dit niveau met de vraag of een eventueel toekennen van een meervoudig stemrecht mogelijk en wenselijk is binnen het voorgeschreven kader van vennootschapsrecht en Corporate Governance. Tot daar een korte schets van de achtergrond.

Hierop volgt dan de vraagstelling waarop gepoogd zal worden een antwoord te bieden via het uitwerken van dit werk. De vraagstelling omvat volgend complex aan vragen:

- Is meervoudig stemrecht binnen het besluitvormingsproces van de raad van bestuur mogelijk binnen de huidige Belgische wettelijke context? Zo ja, waarom wel? Zo niet, waarom niet?
- Zijn er in de ons omringende landen met een verwant rechtstelsel (hier Nederland en Frankrijk) voorbeelden van toelating of verbod van meervoudig stemrecht binnen een soortgelijk vennootschapsorgaan? En wat zijn de onderliggende beweegredenen bij die keuze?
- Is dit meervoudig stemrecht functioneel bekeken nuttig en dus wenselijk?

Wat methodiek betreft, wordt er gebruik gemaakt van de volgende methoden.

Eerst en vooral een opzoeking en analyse van de geldende juridische gegevens in het Belgisch recht rond dit onderwerp. Wetgeving, rechtspraak en rechtsleer komen hierbij aan bod.

Daarnaast een analyse van de juridische regeling van dit onderwerp in Nederland en Frankrijk met onderzoek van dezelfde juridische componenten.

Rechtsregels dienen om een onderliggend functioneel probleem te regelen. Wat de vraag naar de wenselijkheid betreft, is het dan ook nuttig om even een andere (management) bril op te zetten. Kijken wat er in werkelijkheid gebeurt en de situatie beoordelen vanuit de oogpunten van effectiviteit en efficiëntie, kunnen een licht werpen op de wenselijkheid van de ene of andere keuze.

Tot slot volgt dan een analyse van de vergaarde informatie met als resultaat de poging tot formulering van een genuanceerd standpunt rond de toelaatbaarheid en wenselijkheid van meervoudig stemrecht in het besluitvormingsproces van de raad van bestuur van een naamloze vennootschap.

2. BELGISCH RECHT

2.1. BESLUITVORMING BINNEN RAAD VAN BESTUUR VAN EEN NV: ALGEMENE BESCHOUWINGEN

Zoals algemeen wordt aangenomen, is de raad van bestuur in principe het belangrijkste orgaan in een naamloze vennootschap. Toch kent men naar Belgisch recht geen uitgebreide wettelijke regeling omtrent de vraag naar hoe de besluiten binnen deze raad tot stand komen.¹ Thans zijn de twee

---

¹ H. LAGA, “Kunnen bestuurders van een N.V. gekloond worden? Beschouwingen over het meervoudig stemrecht en de Raad van Bestuur” in X, *Liber Amicorum Lucien Simont*, Brussel, 504

voornaamste beginselen het collegialiteitsbeginsel en de wijze van beraadslaging.² In wat hieronder volgt, zal ik deze twee principes verder uitwerken.

2.1.1. Collegiaal orgaan

Behoudens de situatie van twee bestuurders in uitzonderlijke omstandigheden, bestaat de raad van bestuur verplicht uit minimum drie leden. (art. 518, §1 W.Venn.) Deze verplichte meerhoofdigheid – die afwijkt van het gemeen recht – is ingegeven door de idee van de wetgever dat de NV voorbestemd was voor grote vennootschappen. Om die reden zou het bestuur door één persoon dan ook niet volstaan.³ Daarnaast was de wetgever van mening dat “*een gezamenlijk bestuur, gevoerd door verscheidene personen met een verschillende achtergrond, ervaring en vorming, intrinsiek beter is dan een bestuur gevoerd door één persoon die verondersteld wordt alleen alle aspecten van het beheer te beheersen*”.⁴ Ook brengt dit een zekere wederzijdse controle van de verschillende bestuurders met zich mee.⁵

Als corollarium van dit meerhoofdigheidsbeginsel komen we dan ook tot het eerste grote principe van de raad van bestuur. Artikel 521 W.Venn. poneert dat de bestuurders een college vormen. Dit maakt dat de raad van bestuur krachtens de wet een collegiaal orgaan is.⁶

Bruylant, 2002, (801) 802, nr. 1. (hierna verkort H. LAGA, ‘Kunnen bestuurders van een NV gekloond worden?’)

² C. RESTEAU, *Traité des sociétés anonymes*, II, Brussel, Swinnen, 1982, 158, nr. 909-910; H. LAGA, ‘Kunnen bestuurders van een NV gekloond worden?’, 802-803, nr. 1-2; K. D’HULST, “Is meervoudig stemrecht mogelijk in de raad van bestuur van een NV?”, *TRV* 2003, (555) 556, nr. 3.

³ L. FREDERICQ, *traité de droit commercial*, Gent, Fechey, V, 1950, 2de deel, 612-613, nr. 424; P.E. PARTSCH, “Dans quelle mesure le conseil d’administration d’une société anonyme belge peut-il adopter des décisions sans réunion physique de ses membres?”, *RPS* 1995, (186) 189, nr. 7; B. TILLEMANS, *Bestuur van vennootschappen: statuut, interne werking en vertegenwoordiging in Recht en Onderneming* (13), Brugge, Die keure, 2005, 479, nr. 787 (hierna verkort B. TILLEMANS, *Bestuur van vennootschappen*).

⁴ B. TILLEMANS, *Bestuur van vennootschappen*, 482, nr. 793; zie in dezelfde zin: P.E. PARTSCH, “Dans quelle mesure le conseil d’administration d’une société anonyme belge peut-il adopter des décisions sans réunion physique de ses membres?”, *RPS* 1995, (186) 195-196, nr. 16.

⁵ L. FREDERICQ, *traité de droit commercial*, Gent, Fechey, V, 1950, 2de deel, 613, nr. 424; P.E. PARTSCH, “Dans quelle mesure le conseil d’administration d’une société anonyme belge peut-il adopter des décisions sans réunion physique de ses membres?”, *RPS* 1995, (186) 196, nr. 16; B. TILLEMANS, *Bestuur van vennootschappen*, 482, nr. 793.

⁶ P. WAUWERMANS, *Manuel Pratique des Sociétés Anonymes*, Brussel, Bruylant, 1933, 299, nr. 450; L. FREDERICQ, *traité de droit commercial*, Gent, Fechey, V, 1950, 2de deel, 612, nr. 424; J. VAN RYN, *Principes de droit commercial*, I, Brussel, Bruylant, 1954, 383-384, nr. 579 en 582; J. RONSE, *Algemeen deel van het vennootschapsrecht*, Leuven, Acco, 1975, 378 ; C. RESTEAU, *Traité des sociétés anonymes*, II, Brussel, Swinnen, 1982, 158, nr. 909; P.E. PARTSCH, “Dans quelle mesure le conseil d’administration d’une société anonyme belge peut-il adopter des décisions sans réunion physique de ses membres?”, *RPS* 1995, (186) 190, nr. 8; E. WYMEERSCH, “Nieuwe regelen inzake bestuur” in H. BRAECKMANS en E. WYMEERSCH (eds.), *Het gewijzigde vennootschapsrecht 1995*, Antwerpen, Maklu, 1996, (99) 101, nr. 1; F. BOUCKAERT, *Notarieel vennootschapsrecht. N.V. en B.V.B.A.*, I, Antwerpen, Kluwer, 2000, 337, nr. 9.37; H. DE WULF, *Taak en loyaliteitsplicht van het bestuur in de naamloze vennootschap*, Antwerpen, Intersentia,

Op het vlak van haar interne bestuursbevoegdheid wordt deze regel geacht van dwingend recht te zijn.⁷ In de parlementaire voorbereiding spreekt men van een “*règle fondamentale*” waaraan de partijen in de statuten geen afbreuk kunnen doen bij het bepalen van de wijze van besturen van de vennootschap.⁸ Nochtans kan de raad van bestuur bepaalde van haar bevoegdheden delegeren aan onder andere een directiecomité⁹, een orgaan van dagelijks bestuur¹⁰ of nog specifieke (beperkte) bestuursbevoegdheden aan één of meerdere bestuurders.¹¹ Daarentegen zou het niet mogelijk zijn een bestuursbevoegdheid op een algemene wijze te delegeren aan één of meerdere bestuurders, net omwille van het dwingend karakter van deze collegiale beraadslaging.¹²

De *ratio legis* van deze collegiale besluitvorming moet vooreerst gezocht worden in de specificiteit van de NV. In de vennootschap van gemeen recht, de maatschap, hebben de zaakvoerders overeenkomstig artikel 34 W.Venn. immers ieder een individueel bestuursrecht.¹³ Zoals gezegd werd de NV beschouwd als rechtsvorm voor de grote vennootschappen (*supra*), voor welke het dan ook uiterst onpraktisch zou zijn dat iedere bestuurder de vennootschap

---

2002, 298, nr. 497; H. LAGA, ‘Kunnen bestuurders van een NV gekloond worden?’, (801) 803, nr. 1; K. D’HULST, ‘Is meervoudig stemrecht mogelijk in de raad van bestuur van een NV?’, *TRV* 2003, (555) 556, nr. 4; B. TILLEMANS, *Bestuur van vennootschappen*, 480, nr. 790.

⁷ Cass. 1 april 1962, *RW* 1962-63, (837) 838: het Hof van Cassatie overweegt dat de beheerraad als orgaan van de vennootschap (equivalent van de huidige raad van bestuur) “*slechts als college, samengesteld uit de algemeenschap van bestuurders welke de opdracht van beheerder ontvangen hebben*” optreedt in rechte. D’Hulst leidt hieruit het dwingend karakter af; C. RESTEAU, *Traité des sociétés anonymes*, II, Brussel, Swinnen, 1982, 158, nr. 909; P.E. PARTSCH, “Dans quelle mesure le conseil d’administration d’une société anonyme belge peut-il adopter des décisions sans réunion physique de ses membres?”, *RPS* 1995, (186) 195, nr. 15; H. DE WULF, *Taak en loyaliteitsplicht van het bestuur in de naamloze vennootschap*, Antwerpen, Intersentia, 2002, 298, nr. 497; K. D’HULST, ‘Is meervoudig stemrecht mogelijk in de raad van bestuur van een NV?’, *TRV* 2003, (555) 556, nr. 4; B. TILLEMANS, *Bestuur van vennootschappen*, 481, nr. 791.

⁸ Het verslag van Pirmez bij het ontwerp van wet tot herziening van titel III, 1^e boek, wetboek van koophandel met betrekking tot de vennootschappen, *Parl.St.* 1865-66, nr. 62, 71 (hierna verkort Verslag Pirmez)

⁹ Zie art. 524bis W.Venn.

¹⁰ Zie art. 525 W.Venn.

¹¹ Zie art. 522, § 2 W.Venn., met dien verstande dat deze interne taakverdeling niet tegenwerpelijk is aan derden; zie ook het verslag Pirmez, *Parl.St.* 1865-66, nr. 62, 71 en de referenties in de volgende voetnoot.

¹² Wordt door Tillemans onder andere afgeleid uit Cass. 15 oktober 1959, *RPS* 1960, (17) 18, nr. 4866: een bestuurder (in casu de voorzitter) kan individueel en in deze hoedanigheid de vennootschap niet vertegenwoordigen en engageren in rechte. In dezelfde zin maar dan met toevoeging van “*qu’à titre de collègue, constitué par la totalité des personnes qui ont reçu le mandat d’administrateur*” Cass. 14 april 1966 *RPS* 1966, (184) 185, nr. 5323; J. VAN RYN, *Principes de droit commercial*, I, Brussel, Bruylant, 1954, 385, nr. 583; C. RESTEAU, *Traité des sociétés anonymes*, II, Brussel, Swinnen, 1982, 158, nr. 909; F. BOUCKAERT, *Notarieel vennootschapsrecht. N.V. en B.V.B.A.*, I, Antwerpen, Kluwer, 2000, 338, nr. 9.38; K. D’HULST, ‘Is meervoudig stemrecht mogelijk in de raad van bestuur van een NV?’, *TRV* 2003, (555) 556, nr. 4; B. TILLEMANS, *Bestuur van vennootschappen*, 481, nr. 792.

¹³ Verslag Pirmez, *Parl.St.* 1865-66, nr. 62, 71.

individueel zou kunnen besturen.¹⁴ Er waren dan ook meerdere oplossingen mogelijk: een interne taakverdeling voor de verschillende bestuurders, een gezamenlijk bestuur waarbij alle bestuurders hun instemming zouden moeten geven of een collegiaal orgaan.¹⁵ Het is deze laatste optie die de wetgever in 1873 heeft verkozen. In de parlementaire voorbereiding leest men: "*il est d'usage constant, en matière de société anonyme, de constituer les administrateurs ... en collège; toute l'économie de la loi veut qu'il en soit ainsi*".¹⁶ Een gezamenlijk bestuur zou immers leiden tot verstarring, terwijl bij een interne taakverdeling men de doelstelling zou voorbijgaan om wederzijdse controle en een uitwisseling van ervaring en kennis te bereiken.¹⁷ Ten slotte zou een collegiale besluitvorming garant staan voor een doordachte en betere besluitvorming omwille van het uitwisselen van tegenstrijdige standpunten.¹⁸

Op die manier stelt zich de vraag naar de concrete invulling van een collegiale besluitvorming. Essentieel is dat er eerst een beraadslaging of gezamenlijk overleg plaats vindt tussen de verschillende bestuurders.¹⁹ Idealiter neemt men aan dat de beraadslaging elke bestuurder toelaat "*de s'éclairer mutuellement, chacun étant à même de bénéficier de l'expérience et des compétences de ses collègues*".²⁰ Op die manier zullen via discussie de verschillende zienswijzen met elkaar geconfronteerd worden waardoor de bestuurders doordacht hun stem kunnen uitbrengen of er na consensus een vrucht van onderling overleg²¹ tot stand kan komen.²² Dit laatste wordt in de rechtsleer echter genuanceerd. Zo zou het niet vereist zijn dat men over elk punt op de agenda een uitvoerig debat houdt. Belangrijk is dat elk lid, wanneer hij dat wenst, daadwerkelijk de mogelijkheid heeft om over een bepaald punt te laten beraadslagen of om zelf deel te nemen aan het debat.²³ In Franstalige rechtsleer wordt in navolging van

¹⁴ P. WAUWERMANS, *Manuel Pratique des Sociétés Anonymes*, Brussel, Bruylant, 1933, 299, nr. 450; H. LAGA, 'Kunnen bestuurders van een NV gekloond worden?', (801) 802, nr. 1.

¹⁵ B. TILLEMANS, *Bestuur van vennootschappen*, 482, nr. 793.

¹⁶ Verslag Pirmez, *Parl.St.* 1865-66, nr. 62, 71.

¹⁷ B. TILLEMANS, *Bestuur van vennootschappen*, 482, nr. 793.

¹⁸ K. D'HULST, "Is meervoudig stemrecht mogelijk in de raad van bestuur van een NV?", *TRV* 2003, (555) 556, nr. 4.

¹⁹ Kh. Brussel 21 december 1998, *TRV* 1999, (105) 109; H. DE WULF, *Taak en loyaliteitsplicht van het bestuur in de naamloze vennootschap*, Antwerpen, Intersentia, 2002, 299, nr. 497; B. TILLEMANS, *Bestuur van vennootschappen*, 503, 482, nr. 794.

²⁰ P.E. PARTSCH, "Dans quelle mesure le conseil d'administration d'une société anonyme belge peut-il adopter des décisions sans réunion physique de ses membres ?", *RPS* 1995, (186) 195, nr. 16.

²¹ Terminologie ontleend aan het Wijsmuller arrest, cfr. voetnoot 119.

²² Kh. Brussel 21 december 1998, *TRV* 1999, (105) 109; H. BRAECKMANS, "De wet van 2 augustus 2002 inzake behoorlijk vennootschapsbestuur (Corporate Governance)", *RW* 2003, (1641) 1644; K. D'HULST, "Is meervoudig stemrecht mogelijk in de raad van bestuur van een NV?", *TRV* 2003, (555) 556, nr. 4; B. TILLEMANS, *Bestuur van vennootschappen*, 503, 483, nr. 794.

²³ H. DE WULF, *Taak en loyaliteitsplicht van het bestuur in de naamloze vennootschap*, Antwerpen, Intersentia, 2002, 299, nr. 497; H. BRAECKMANS, "De wet van 2 augustus 2002 inzake behoorlijk vennootschapsbestuur (Corporate Governance)", *RW* 2003, (1641) 1644; K. D'HULST, "Is meervoudig stemrecht mogelijk in de raad van bestuur van een NV?", *TRV* 2003, (555) 557, nr. 6; C. STAUDT en P. KILESTE, "le statut des administrateurs et les pactes d'actionnaires" in X, *Les conflits au sein des sociétés commerciales ou à forme commerciale*, Brussel, Editions de jeune

Simont nog gezegd dat het collegialiteitsbeginsel “*ne joue qu'en ce qui concerne la délibération, la décision et l'action*”.²⁴ In art. 521, tweede lid W.Venn. voorziet de wetgever nochtans de mogelijkheid van een schriftelijke besluitvorming. Dit wordt echter bestempeld als een uitzonderlijk procédé²⁵ wat ook blijkt uit de strikte voorwaarden die er aan verbonden zijn. *A contrario* blijkt dan ook hier dat de wetgever wel degelijk, voor een collegiaal besluit, een besluitvorming via gezamenlijke beraadslaging verkiest.²⁶

Omtrent de vereiste aanwezigheid om geldig te kunnen beraadslagen, bestaan er uiteenlopende visies in de rechtsleer.²⁷ Een aantal auteurs is de mening toegedaan dat slechts de helft van het aantal bestuurders aanwezig of vertegenwoordigd dient te zijn.²⁸ De meerderheid gaat er daarentegen van uit dat dit meer dan de helft moet zijn.²⁹ Uiteraard moeten er minstens twee bestuurders (fysiek) aanwezig zijn, anders zou men nog moeilijk kunnen spreken van een gezamenlijke beraadslaging.³⁰ In de algemene vergadering daarentegen geldt er in principe geen aanwezigheidsquorum, tenzij anders bepaald in de statuten.³¹

---

barreau de Bruxelles, 2004, (13) 63, nr. 89; B. TILLEMANS, *Bestuur van vennootschappen*, 503, 484, nr. 795.

²⁴ L. SIMONT, “L’administrateur de société anonyme agissant isolément a-t-il un droit d’investigation individuelle?”, *RPS* 1963, (189) 192, nr. 6; D. WILLERMAIN, “Les pactes d’actionnaires : principes fondamentaux - clauses relatives à l’exercice du pouvoir” in X. DIEUX (ed.), *Legal Tracks, Essays on contemporary corporate and finance law*, Brussel, Bruylant, 2003, 239-240, nr. 48; C. STAUDT en P. KILESTE, “le statut des administrateurs et les pactes d’actionnaires” in X, *Les conflits au sein des sociétés commerciales ou à forme commerciale*, Brussel, Editions de jeune barreau de Bruxelles, 2004, (13) 63, nr. 89.

²⁵ H. LAGA, “Belangenconflicten, aantal bestuurders en schriftelijke besluitvorming” in Jan Ronse Instituut (ed.), *De nieuwe vennootschapswetten van 7 en 13 april 1995*, (175) 223, nr. 85.

²⁶ B. TILLEMANS, *Bestuur van vennootschappen*, 484, nr. 795.

²⁷ H. LAGA, “Kunnen bestuurders van een NV gekloond worden?”, (801) 804, nr. 3.

²⁸ P. VAN OMMESLAGHE, *Le régime des sociétés par actions et leur administration en droit comparé*, Brussel, Bruylant, 1960, 430, nr. 258, aangeraad door H. LAGA, “Kunnen bestuurders van een NV gekloond worden?”, (801) 804, nr. 3. (Ik heb dit boek niet kunnen raadplegen in de bibliotheek!)

²⁹ Naar analogie van art. 53, derde lid GW; L. FREDERICQ, *Traité de droit commercial*, Gent, Fecheyr, V, 1950, 2de deel, 613, nr. 425; J. VAN RYN, *Principes de droit commercial*, I, Brussel, Bruylant, 1954, 390, nr. 597; C. RESTEAU, *Traité des sociétés anonymes*, II, Brussel, Swinnen, 1982, 160, nr. 914; K. BYTTEBIER, *Corporate Governance: eigendom, bestuur en controle van vennootschappen*, Antwerpen, Maklu, 2003, 162, nr. 396; B. TILLEMANS, *Bestuur van vennootschappen*, 513, nr. 842.

³⁰ Kh. Brussel 21 december 1998, *TRV* 1999, (105) 109; Voorz. KG Kh. Turnhout 17 april 1998, *TRV* 1998, (539) 540; in casu werd er een buitengewone algemene vergadering bijeengeroepen door een individuele bestuurder. De voorzitter van de rechtbank oordeelde onder andere dat dit door de raad van bestuur als college diende te gebeuren; H. LAGA, “Belangenconflicten, aantal bestuurders en schriftelijke besluitvorming” in Jan Ronse instituut (ed.), *De nieuwe vennootschapswetten van 7 en 13 april 1995*, (175) 223, nr. 87; F. BOUCKAERT, *Notarieel vennootschapsrecht. N.V. en B.V.B.A.*, I, Antwerpen, Kluwer, 2000, 338-339, nr. 9.38 B. TILLEMANS, *Bestuur van vennootschappen*, 485, nr. 797.

³¹ F. HELLEMANS, *De algemene vergadering: een onderzoek naar haar grondslagen, haar bestaansreden en de geldigheid van haar besluiten*, Kalmthout, Biblio, 2001, 552, nr. 612.

Het collegialiteitsbeginsel impliceert dat een besluit in principe genomen dient te worden met een meerderheid³² van stemmen.³³ De minderheid moet zich dan ook neerleggen bij het besluit van de meerderheid. De beslissing wordt immers geacht van het college als een geheel uit te gaan.³⁴ In de statuten kan dit meerderheidsquorum verder verstrengd worden tot bijvoorbeeld een drie vierde of vier vijfde meerderheid.³⁵ Zelfs een unanimitetsvereiste is mogelijk, maar deze is zelden in de praktijk gezien het veto-recht dat dan aan iedere bestuurder zou toekomen, wat zou kunnen leiden tot verlamming van het bestuur.³⁶ Het is ook niet uitgesloten dat men binnen de raad van bestuur opteert om over bepaalde zaken bij consensus te besluiten.³⁷ In de praktijk blijkt dit veelvuldig voor te komen.³⁸

Ook in de Corporate Governance wordt er veel aandacht besteedt aan de collegiale besluitvorming binnen de raad van bestuur en dit door aanbeveling van een gediversifieerde samenstelling en complementariteit inzake bekwaamheden, ervaring en kennis.³⁹ Er wordt ook uitdrukkelijk bepaald dat

---

³² In de rechtsleer worden verschillende termen gebezigd: een gewone/volstrekte/absolute meerderheid. Men bedoelt hiermee de helft plus één stem of (in geval van oneven aantal bestuurders) de helft plus een half, zie F. HELLEMANS, *De algemene vergadering: een onderzoek naar haar grondslagen, haar bestaansredenen en de geldigheid van haar besluiten*, Kalmthout, Biblo, 2001, 612-613, nr. 552 en voetnoten 2167 en 2169; Voor een meer grondige studie omtrent dit onderwerp zie J. VAN HAVER, "Taalrubriek. Met meerderheid van stemmen. Een Terminologische verkenning", *TRV* 1998, (589) 589.

³³ Naar analogie van art. 53, eerste lid GW; L. FREDERICQ, *traité de droit commercial*, Gent, Fecheyr, V, 1950, 2de deel, 613, nr. 425; J. VAN RYN, *Principes de droit commercial*, I, Brussel, Bruylant, 1954, 390, nr. 597 Van Ryn spreekt van "la majorité absolue des suffrages" in dezelfde zin: C. RESTEAU, *Traité des sociétés anonymes*, II, Brussel, Swinnen, 1982, 160, nr. 914; H. DE WULF, *Taak en loyaliteitsplicht van het bestuur in de naamloze vennootschap*, Antwerpen, Intersentia, 2002, 298-299, nr. 497 (van de aanwezige leden); H. LAGA, 'Kunnen bestuurders van een NV gekloond worden?', (801) 804, nr. 3: Laga spreekt van "een gewone meerderheid van de aanwezige en/of vertegenwoordigde bestuurders" in dezelfde zin: B. TILLEMANS, *Bestuur van vennootschappen*, 487 en 514, nr. 801 en 844. Blanco stemmen en Enthoudingen worden niet meegerekend.

³⁴ F. BOUCKAERT, *Notarieel vennootschapsrecht. N.V. en B.V.B.A.*, I, Antwerpen, Kluwer, 2000, 337, nr. 9.37; D. WILLERMAIN, "Les pactes d'actionnaires : principes fondamentaux - clauses relatives à l'exercice du pouvoir" in X. DIEUX (ed.), *Legal Tracks, Essays on contemporary corporate and finance law*, Brussel, Bruylant, 2003, 238, nr. 44; B. TILLEMANS, *Bestuur van vennootschappen*, 487, nr. 801.

³⁵ H. LAGA, 'Kunnen bestuurders van een NV gekloond worden?', (801) 804, nr. 4.

³⁶ H. LAGA, 'Kunnen bestuurders van een NV gekloond worden?', (801) 804, nr. 4; anders: D. WILLERMAIN, "Les pactes d'actionnaires : principes fondamentaux - clauses relatives à l'exercice du pouvoir" in X. DIEUX (ed.), *Legal Tracks, Essays on contemporary corporate and finance law*, Brussel, Bruylant, 2003, 238, nr. 44.

³⁷ K. D'HULST, "Is meervoudig stemrecht mogelijk in de raad van bestuur van een NV?", *TRV* 2003, (555) 556, nr. 4.

³⁸ L. VAN DEN BERGHE en L. DE RIDDER, *Hoe optimaliseer ik mijn Raad van Bestuur*, Mechelen, Ced. Samsom, 2002. 93, 96-98.

³⁹ Principe 2.1, Belgische Corporate Governance Code van 12 maart 2009 voor beursgenoteerde vennootschappen,

www.corporategovernancecommittee.be/nl/corporate_governance_code/definitieve_code/.

geen enkel individu of groep van bestuurders een overdreven belissingsbevoegdheid mag hebben.⁴⁰

2.1.2. *Wijze van beraadslaging*

Artikel 63 W.Venn. (oud art. 67) schrijft voor dat de beraadslaging en de besluitvorming geschiedt volgens de gewone regels van de beraadslagende vergaderingen, uiteraard behoudens andersluidende statutaire bepalingen. In principe kan men dan ook vrij in de statuten de wijze van beraadslaging en stemming voorzien, met dien verstande dat het collegialiteitsbeginsel steeds in acht dient genomen te worden.⁴¹ Bij gebrek aan dergelijke bepalingen echter zijn de gewone regels van de beraadslagende vergaderingen van toepassing. Naar vaak wordt aangenomen, betreft het hier de regels van Kamer en Senaat.⁴²

Het is niet de bedoeling hier een uitgebreide omschrijving te geven van alle aspecten van de beraadslaging (plaats, notulering, tijdstip van bijeenkomst, oproeping, ...). Hierboven werden in verband met het collegialiteitsbeginsel al enkele beschouwingen met betrekking tot de aanwezigheids – en meerheidsquora behandeld en verder in dit werk komen nog andere aspecten aan bod.

Wel moet er nog gewezen worden op de wijze van stemming binnen de raad van bestuur, aangezien het op dit punt is dat het hele werk zich concentreert. In principe wordt er overeenkomstig de regels van Kamer en Senaat gestemd per hoofd.⁴³ Nochtans zou men hier statutair van kunnen afwijken door bijvoorbeeld meerdere stemmen toe te kennen aan bepaalde bestuurders. Zoals hierna zal blijken, is er in de rechtleer geen eensgezindheid omtrent dit punt. Tot slot nog zal het besluit geacht worden te zijn verworpen in geval van staking van stemmen.⁴⁴ Een oplossing hiervoor bestaat uit een doorslaggevende stem voor de voorzitter.⁴⁵

---

⁴⁰ Principe 2.2, Belgische Corporate Governance Code van 12 maart 2009 voor beursgenoteerde vennootschappen,

www.corporategovernancecommittee.be/nl/corporate_governance_code/definitieve_code/.

⁴¹ Verslag Pirmez, *Parl.St.* 1865-66, nr. 62, 71; P.E. PARTSCH, "Dans quelle mesure le conseil d'administration d'une société anonyme belge peut-il adopter des décisions sans réunion physique de ses membres ?", *RPS* 1995, (186) 195 en 198, nr. 15 en 18; H. LAGA, "Kunnen bestuurders van een NV gekloond worden?", (801) 803, nr. 2.

⁴² Met name artikel 53 en 55 van de Grondwet en de reglementen van Kamer en Senaat. J. VAN RYN, *Principes de droit commercial*, I, Brussel, Bruylant, 1954, 390, nr. 597; K. D'HULST, "Is meervoudig stemrecht mogelijk in de raad van bestuur van een NV?", *TRV* 2003, (555) 556, nr. 5; B. TILLEMANN, *Bestuur van vennootschappen*, 503, nr. 820.

⁴³ H. LAGA, "Kunnen bestuurders van een NV gekloond worden?", (801) 805, nr. 5; B. TILLEMANN, *Bestuur van vennootschappen*, 503, 521, nr. 858.

⁴⁴ Naar analogie van art. 53, tweede lid GW; L. FREDERICQ, *traité de droit commercial*, Gent, Fecheyr, V, 1950, 2de deel, 613, nr. 425; J. VAN RYN, *Principes de droit commercial*, I, Brussel, Bruylant, 1954, 390, nr. 597; C. RESTEAU, *Traité des sociétés anonymes*, II, Brussel, Swinnen, 510

2.2. STATUTAIR MEERVOUDIG STEMRECHT

In België geldt dus in principe: één bestuurder, één stem. Toch stelde WAUWERMANS zich reeds in 1933 de vraag naar een meervoudig stemrecht. Om het met zijn woorden te zeggen: "*rien n'empêcherait d'attribuer un vote prépondérant à certains membres à raison de l'origine de leur mandat*".⁴⁶ Deze stelling kreeg lange tijd geen navolging in de rechtsleer. Het laatste decennium daarentegen kwam de vraag naar meervoudig stemrecht weer de kop opsteken. Sommige auteurs zien geen graten in een meervoudig stemrecht, anderen daarentegen houden voor dat dit naar Belgisch recht niet mogelijk zou zijn. Bij gebrek aan een expliciete wettelijke bepaling, werden dan ook verscheidene redenen pro en contra opgesomd door de verschillende auteurs.⁴⁷ In eerste instantie zal ik argument per argument een overzicht trachten te geven van deze discussie. In een later deel zal ik dan proberen deze problematiek vanuit een functionele inzicht te gaan benaderen. Er zouden immers verschillende functionele voordelen verbonden zijn aan het meervoudig stemrecht.

2.2.1. Collegialiteitsbeginsel

Het collegialiteitsbeginsel werd hierboven reeds uitvoerig besproken. Uit de dwingende aard van deze regel zelf zou men dan ook tot de ongeoorloofdheid van een meervoudig stemrecht kunnen besluiten. In die situatie is er immers een ongelijk aantal stemmen voor alle bestuurders, waardoor de effectieve beraadslaging in het gedrang zou komen: een aantal bestuurders zou immers steeds haar wil kunnen doordrukken.⁴⁸ Daarnaast wordt er ook op een beperktere manier afbreuk gedaan aan het collegialiteitsbeginsel aangezien een persoon met een dubbel stemrecht geen discussie kan aangaan met zichzelf.⁴⁹

De voorstanders van een meervoudig stemrecht brengen tegen deze stelling in dat de situatie waarbij een raad van bestuur is samengesteld uit een meerderheid van bestuurders benoemd op voordracht van de

---

1982, 160, nr. 914; H. LAGA, 'Kunnen bestuurders van een NV gekloond worden?', (801) 805, nr. 4; B. TILLEMANS, *Bestuur van vennootschappen*, 503, 515, nr. 844.

⁴⁵ F. BOUCKAERT, *Notarieel vennootschapsrecht. N.V. en B.V.B.A.*, I, Antwerpen, Kluwer, 2000, 337, nr. 9.37.

⁴⁶ P. WAUWERMANS, *Manuel Pratique des Sociétés Anonymes*, Brussel, Bruylant, 1933, 301, nr. 452bis.

⁴⁷ Voor een beknopte samenvatting zie C. STAUDT en P. KILESTE, "le statut des administrateurs et les pactes d'actionnaires" in X, *Les conflits au sein des sociétés commerciales ou à forme commerciale*, Brussel, Editions de jeune barreau de Bruxelles, 2004, (13) 62-64, nr. 89 en X., "Meervoudig stemrecht in de raad van bestuur van een NV", *De Venn.* 2004, afl. 5, 4-5.

⁴⁸ K. D'HULST, "Is meervoudig stemrecht mogelijk in de raad van bestuur van een NV?", *TRV* 2003, (555) 557, nr. 6; B. TILLEMANS, *Bestuur van vennootschappen*, 522, nr. 858.

⁴⁹ K. BYTTEBIER, *Corporate Governance: eigendom, bestuur en controle van vennootschappen*, Antwerpen, Maklu, 2003, 164, nr. 401. Deze auteur linkt dit tevens aan de vereiste van bet bevorderen van discussie als één van de uitgangspunten van de Corporate Governance.

meerderheidsaandeelhouder niet geheel verschillend is. In deze situatie ligt de uitslag van de stemming immers ook theoretisch op voorhand vast.⁵⁰ Daarnaast stelt men dat de collegialiteit slechts inhoudt dat er wel degelijk een debat mogelijk is en dat elk lid, wanneer hij dat wenst, het woord kan nemen om zijn mening uit de doeken te doen⁵¹, ongeacht de strikte gelijkheid van de bestuurders.⁵² In dit laatste geval kan, naar analogie met een overmacht aan meerderheidsbestuurders, de minderheid nog steeds via discussie trachten de meerderheid te overtuigen van haar gelijk.⁵³

Ongeacht voor- of tegenstander zijn alle auteurs het er wel over eens dat bij het aanwenden van een meervoudig stemrecht er geenszins afbreuk kan gedaan worden aan het collegialiteitsbeginsel.⁵⁴

2.2.2. Doorslaggevende stem van de voorzitter

In zijn vonnis van 2 maart 1988 stelde de voorzitter van de rechtbank van koophandel van Brussel dat “*le vote plural n’est pas accepté dans notre droit des sociétés*”.⁵⁵ Daarnaast benadrukte hij dat de doorslaggevende stem slechts toegelaten is om de verlamming van het bestuur te vermijden. In casu had de voorzitter gebruik gemaakt van zijn doorslaggevende stem om een directiecomité in te stellen, aan welke belangrijke bevoegdheden zouden worden gedelegeerd met betrekking tot de toekomst van de NV zonder dat dat directiecomité een afspiegeling vormde van de algemene vergadering. In de raad van bestuur waren de twee aandeelhouders immers gelijkelijk vertegenwoordigd. De voorzitter van de rechtbank wees er dan ook uitdrukkelijk op dat de voorzitter van de raad van bestuur zijn recht op doorslaggevende stem niet mocht misbruiken om dit besluit met zes tegen vijf

⁵⁰ K. D’HULST, “Is meervoudig stemrecht mogelijk in de raad van bestuur van een NV?”, *TRV* 2003, (555) 557, nr. 6.

⁵¹ K. D’HULST, “Is meervoudig stemrecht mogelijk in de raad van bestuur van een NV?”, *TRV* 2003, (555) 557, nr. 6; B. TILLEMANS, *Bestuur van vennootschappen*, 484 en 522, nr. 795 en 858.

⁵² K. D’HULST, “Is meervoudig stemrecht mogelijk in de raad van bestuur van een NV?”, *TRV* 2003, (555) 557, nr. 6; D. WILLERMAIN, “Les pactes d’actionnaires : principes fondamentaux - clauses relatives à l’exercice du pouvoir” in X. DIEUX (ed.), *Legal Tracks, Essays on contemporary corporate and finance law*, Brussel, Bruylant, 2003, 240, nr. 48; C. STAUDT en P. KILESTE, “le statut des administrateurs et les pactes d’actionnaires” in X. DIEUX (ed.), *Les conflits au sein des sociétés commerciales ou à forme commerciale*, Brussel, Editions de jeune barreau de bruxelles, 2004, (13) 63, nr. 89.

⁵³ K. D’HULST, “Is meervoudig stemrecht mogelijk in de raad van bestuur van een NV?”, *TRV* 2003, (555) 557, nr. 6.

⁵⁴ H. LAGA, ‘Kunnen bestuurders van een NV gekloond worden?’, (801) 803, nr. 2 *in fine*; K. BYTTEBIER, *Corporate Governance: eigendom, bestuur en controle van vennootschappen*, Antwerpen, Maklu, 2003, 164, nr. 401; K. D’HULST, “Is meervoudig stemrecht mogelijk in de raad van bestuur van een NV?”, *TRV* 2003, (555) 559; D. WILLERMAIN, “Les pactes d’actionnaires : principes fondamentaux - clauses relatives à l’exercice du pouvoir” in X. DIEUX (ed.), *Legal Tracks, Essays on contemporary corporate and finance law*, Brussel, Bruylant, 2003, 239, nr. 47; B. TILLEMANS, *Bestuur van vennootschappen*, 522, nr. 858.

⁵⁵ Vz. Kort. Ged. Kh. Brussel 2 maart 1988, R.P.S. 1988, nr. 6492, p. 212-213.

stemmen door te drukken.⁵⁶ Tot slot was de rechtbank ook van mening dat deze doorslaggevende stem met de nodige terughoudendheid dient aangewend te worden.⁵⁷

Sedert de wetwijziging van 13 april 1995 wordt de doorslaggevende stem van de voorzitter van de raad van bestuur impliciet erkend door artikel 518, §1, derde lid. Deze bepaling stelt immers dat *de statutaire bepaling die aan de voorzitter van de raad van bestuur een beslissende stem toekent, van rechtswege ophoudt gevolg te hebben tot de raad van bestuur opnieuw uit ten minste drie leden bestaat*. Artikel 518 bepaalt immers dat er in principe minimum drie bestuurders dienen te zijn, maar voorziet daarnaast in een beperkte uitzondering waarbij twee bestuurders volstaan in geval er slechts twee aandeelhouders zijn. In de parlementaire besprekingen werd naar aanleiding van het invoeren van deze laatste bepaling de vraag gesteld naar de verenigbaarheid hiervan met het toenmalige artikel 67, dat voorschreef dat de raad van bestuur een college uitmaakt. Het zelfde lid van de commissie vroeg zich ook af of het dan mogelijk was dat in geval van onenigheid tussen de twee bestuurders de voorzitter (met doorslaggevende stem) *de facto* het eigenlijke zeggenschap had. De heer Dieux antwoordde hierop dat in dit geval de doorslaggevende stem geen toepassing vond. Het ontwerp werd dan ook unaniem in die zin geamendeerd, waardoor men uiteindelijk kwam tot het huidige derde lid van artikel 518, §1.⁵⁸ Let wel: de minister benadrukte wel meermaals dat het de vennootschap vrij staat méér bestuurders te benoemen. Men zou enkel de mogelijkheid bieden gebruik te maken van deze optie.⁵⁹

Toch bestaat er geen eensgezindheid in de rechtsleer over de gevolgen van deze bepaling met betrekking tot een meervoudig stemrecht in de raad van bestuur. Zo benadrukt LAGA dat het toekennen van een doorslaggevende stem geen meervoudig stemrecht is, maar slechts voorbehouden blijft voor patstellingen. In de andere gevallen zou men dus slechts beschikken over één stem.⁶⁰ TILLEMAN ziet in de schending van deze bepaling een schending van het collegialiteitsbeginsel, aangezien één bestuurder *de facto* dan over alle beslissingsmacht zou beschikken.⁶¹ BOUCKAERT merkt in de zelfde zin op dat, in geval van blokvorming, de voorzitter dan steeds zijn beslissing zou kunnen doordrukken.⁶² D'HULST daarentegen is van mening dat de wetgever met deze bepaling enkel de specifieke hypothese van twee aandeelhouders met

⁵⁶ Ibid.

⁵⁷ H. LAGA, 'Kunnen bestuurders van een NV gekloond worden?', (801) 809, nr. 9; 4; K. D'HULST, 'Is meervoudig stemrecht mogelijk in de raad van bestuur van een NV?', *TRV* 2003, (555) 557, nr. 7; B. TILLEMAN, *Bestuur van vennootschappen*, 515, nr. 84.

⁵⁸ *Parl.St.* Senaat 1993-94, nr. 1086/2, 90-91.

⁵⁹ *Parl.St.* Senaat 1993-94, nr. 1086/2, 85.

⁶⁰ H. LAGA, 'Kunnen bestuurders van een NV gekloond worden?', (801) 808-809, nr. 9.

⁶¹ B. TILLEMAN, *Bestuur van vennootschappen*, ...

⁶² F. BOUCKAERT, *Notarieel vennootschapsrecht. N.V. en B.V.B.A.*, I, Antwerpen, Kluwer, 2000, 338, nr. 9.37.

eenzelfde gewicht voor ogen had.⁶³ In de parlementaire voorbereiding zijn er ook enkele aanwijzingen te vinden waaruit blijkt dat deze gedachte niet geheel vreemd was aan de wetgever. Integendeel, meerdere leden in de commissie van de senaat spraken over deze specifieke situatie.⁶⁴ Hij ziet geen probleem met betrekking tot twee aandeelhouders, waarvan één van de twee een meerderheid heeft. In dit laatste geval zou een doorslaggevende stem voor de bestuurder benoemd op voordracht van de meerderheidsaandeelhouder verantwoord zijn, opdat men dan geen derde bestuurder zou moeten aanduiden.⁶⁵ Ook WYMEERSCH beschouwt het tweehoofdig bestuur nog steeds als een college. De regels dienaangaande blijven dan ook geldig, zodat de vereiste om bij meerderheid te beslissen behouden blijft. In die zienswijze kan er dan ook slechts gestemd worden bij eenparigheid. Hij vindt het dan ook maar logisch dat statutaire bepalingen die in dat geval een doorslaggevende stem toekennen aan de voorzitter (of enig ander bestuurder) geen toepassing vinden. Men zou dan immers afbreuk doen aan de eenparigheidsvereiste.⁶⁶ Tot slot merkt D’HULST nog op dat de wetgever door de wettelijke erkenning van een doorslaggevende stem voor een bepaalde bestuurder – niet noodzakelijk de voorzitter – impliciet het bestaan van een dubbel stemrecht heeft erkend. Zo stelt hij dat men in praktijk het voorzitterschap doet toekomen aan de meerderheidsaandeelhouder en in geval van twee gelijke aandeelhouders wordt de bestuurder van de ene voorzitter en die van de andere afgevaardigd bestuurder.⁶⁷

2.2.3. *Intuitu personae*-karakter van het bestuursmandaat

De term *intuitu personae* komt als dusdanig nergens voor in het burgerlijk wetboek. Gedestilleerd door de rechtsleer uit verschillende afwijkende bepalingen⁶⁸ zijn *intuitu personae*-overeenkomsten die overeenkomsten waarvan de persoon van één van de contractanten doorslaggevend is voor de andere bij het sluiten van de overeenkomst.⁶⁹

⁶³ K. D’HULST, “Is meervoudig stemrecht mogelijk in de raad van bestuur van een NV?”, *TRV* 2003, (555) 558, nr. 7.

⁶⁴ *Parl.St.* Senaat 1993-94, nr. 1086/2, 85 en 88-89.

⁶⁵ K. D’HULST, “Is meervoudig stemrecht mogelijk in de raad van bestuur van een NV?”, *TRV* 2003, 558, nr. 7.

⁶⁶ E. WYMEERSCH, “Nieuwe regelen inzake bestuur” in H. BRAECKMANS en E. WYMEERSCH (eds.), *Het gewijzigde vennootschapsrecht 1995*, Antwerpen, Maklu, 1996, (99) 107-108, nr. 10.

⁶⁷ K. D’HULST, “Is meervoudig stemrecht mogelijk in de raad van bestuur van een NV?”, *TRV* 2003, 558, nr. 7.

⁶⁸ Zie o.a. artikel 1110 2de lid, 1122 en 1237 BW; M. WAUTERS, “De bestuurder-rechtspersoon en zijn vaste vertegenwoordiger”, in Jan Ronse Instituut (ed.), *Nieuw Vennootschapsrecht 2002, Wet Corporate Governance*, Kalmthout, Biblio, 2003, (13) 22-23, nr. 10.

⁶⁹ H. DE PAGE, *Traité élémentaire de droit civil belge*, II, Brussel, Bruylant, 1964, 431, nr. 460bis.

In de rechtsleer wordt aangenomen dat het mandaat van bestuurder wordt vermoed *intuitu personae* te zijn verleend.⁷⁰ Bestuurders zouden namelijk omwille van hun persoonlijke eigenschappen en kwaliteiten worden gekozen.⁷¹ WAUTERS daarentegen draait de redenering om: de bestuursfunctie moet steeds in weze persoonlijk worden uitgeoefend door de bestuurder.⁷² Zonder zelf de grondslag uit te maken voor de persoonlijke uitoefening van het bestuursmandaat, zou het *intuitu personae*-karakter dan ook eerder een gevolg zijn van de persoonlijke aard van dit bestuursmandaat.⁷³ Het *intuitu-personae*-karakter zou evenmin van dwingend recht zijn of de openbare orde raken.⁷⁴

Het toekennen van een meervoudig stemrecht zou dan ook strijdig zijn met het *intuitu personae* karakter van het bestuursmandaat. “*Men zou immers een stem creëren op de raad van bestuur waaraan geen natuurlijke persoon of rechtspersoon beantwoordt die wegens zijn intrinsieke persoonlijke kwaliteiten verkozen werd*”, aldus LAGA.⁷⁵

Nochtans hoeft een meervoudig stemrecht geen afbreuk te doen aan het *intuitu personae*-karakter. D’HULST bijvoorbeeld merkt op dat Laga’s redenering vertrekt vanuit de premisse dat aan een bestuurder slecht één stem toekomt. In die zienswijze zou de bestuurder zich dan ook moeten laten vervangen door zichzelf voor het uitbrengen van zijn extra stemmen. Het toekennen van een aantal stemmen staat immers los van het benoemen van een bestuurder omwille van zijn intrinsieke kwaliteiten. Ietwat hypothetisch merkt hij daarenboven op dat men net meer stemmen toekent aan een bepaald bestuurder omwille van zijn bijzondere kwaliteiten.⁷⁶ Ook BYTTEBIER ziet geen probleem: aan de stem beantwoordt er immers een bestuurder die gekozen werd *intuitu personae*, ook al is dat dan twee keer dezelfde. Hij ziet geen verschil tussen deze en andere bestuurders: beide soorten bestuurders worden

⁷⁰ Voor een eventuele grondslag zie: H. LAGA, ‘Kunnen bestuurders van een NV gekloond worden?’, 806, nr. 6.

⁷¹ L. FREDERICQ, *traité de droit commercial*, Gent, Fechey, V, 1950, 2de deel, 614-615, nr. 427; J. VAN RYN, *Principes de droit commercial*, I, Brussel, Bruylant, 1954, 388, nr. 592; L. SIMONT en P. VAN OMMESLAGHE, “La notion de l’organe statutaire et la répartition des pouvoirs par le conseil d’administration des sociétés anonymes” (noot onder cass. 17 mei 1962), *RCJB* 1964, (74) 100-101, nr. 25; C. RESTEAU, A. BENOIT-MOURY en A. GRÉGOIRE, *Traité des sociétés anonymes*, II, Brussel, Swinnen, 1982, 162, nr. 918; H. DE WULF, *Taak en loyaliteitsplicht van het bestuur in de naamloze vennootschap*, Antwerpen, Intersentia, 2002, 299-300, nr. 498 (deze auteur meent wel dat niet elk bestuursmandaat zo maar een contract *intuitu personae* is); H. LAGA, ‘Kunnen bestuurders van een NV gekloond worden?’, (801) 807, nr. 7; B. TILLEMANS, *Bestuur van vennootschappen*, 511, nr. 838.

⁷² Onverminderd de beperkte mogelijkheid tot volmacht aan een medebestuurder. (*infra*)

⁷³ M. WAUTERS, “De bestuurder-rechtspersoon en zijn vaste vertegenwoordiger” in Jan Ronse Instituut (ed.), *Nieuw Vennootschapsrecht 2002, Wet Corporate Governance*, Kalmthout, Biblio, 2003, (13) 25, nr. 11.

⁷⁴ T. TILQUIN en V. SIMONART, *Traité des sociétés*, I, Brussel, Kluwer, 1996, 715, nr. 947.

⁷⁵ H. LAGA, ‘Kunnen bestuurders van een NV gekloond worden?’, (801) 807, nr. 8.

⁷⁶ K. D’HULST, “Is meervoudig stemrecht mogelijk in de raad van bestuur van een NV?”, *TRV* 2003, (555) 558, nr. 8.

immers door de algemene vergadering benoemd en niemand oefent er andere rechten uit dan de welke hen krachtens de wet of de statuten toekomen.⁷⁷

2.2.4. Volmacht aan medebestuurder

Uit het *intuitu personae*-karakter leidt men af dat een bestuurder zich niet op algemene wijze kan laten vertegenwoordigen. Wanneer de statuten hierin uitdrukkelijk voorzien, kan een bestuurder daarentegen wel occasioneel voor welbepaalde rechtshandelingen of een categorie van rechtshandelingen of een bepaalde vergadering aan een medebestuurder volmacht verlenen om hem te vertegenwoordigen.⁷⁸ Op die manier kunnen meerdere bestuurders hun bestuurder-collega volmacht verlenen om hen te vertegenwoordigen, zij het slechts tijdelijk. De voorstanders van een meervoudig stemrecht halen dit dan ook aan ter rechtvaardiging van dit meervoudig stemrecht, aangezien in deze situatie dan ook *de facto* meerdere stemmen toekomen aan één bestuurder.⁷⁹ Enkel de specifieke omstandigheid in welke één bepaalde bestuurder volmacht verkrijgt van alle overigen zou ongeldig zijn, wegens strijdigheid met het collegialiteitsbeginsel.⁸⁰ Het blijkt evenwel dat de statuten vaak bepalen dat geen enkele bestuurder meer dan één van zijn medebestuurders mag vertegenwoordigen.⁸¹

⁷⁷ K. BYTTEBIER, *Corporate Governance: eigendom, bestuur en controle van vennootschappen*, Antwerpen, Maklu, 2003, 163-164, nr. 400.

⁷⁸ Uiteraard is de problematiek complexer dan dit, maar een uitvoerige uiteenzetting van alle standpunten zou ons te ver brengen. Zie voor de specifieke standpunten: P. WAUWERMANS, *Manuel Pratique des Sociétés Anonymes*, Brussel, Bruylant, 1933, nr. 301bis, 199-200; L. FREDERICQ, *traité de droit commercial*, Gent, Fechey, V, 1950, 2de deel, 615, nr. 427; J. VAN RYN, *Principes de droit commercial*, I, Brussel, Bruylant, 1954, 388, nr. 592; L. SIMONT en P. VAN OMMESLAGHE, "La notion de l'organe statutaire et la répartition des pouvoirs par le conseil d'administration des sociétés anonymes" (noot onder cass. 17 mei 1962), *RCJB* 1964, (74) 101, nr. 25; J. RONSE, *De vennootschapswetgeving 1973*, Gent, Story-scientia, 1973, 182, nr. 345. C. RESTEAU, A. BENOIT-MOURY en A. GRÉGOIRE, *Traité des sociétés anonymes*, II, Brussel, Swinnen, 1982, 162, nr. 918; H. DE WULF, *Taak en loyaliteitsplicht van het bestuur in de naamloze vennootschap*, Antwerpen, Intersentia, 2002, 308, nr. 512; H. LAGA, "Kunnen bestuurders van een NV gekloond worden?", (801) 807, nr. 7; K. D'HULST, "Is meervoudig stemrecht mogelijk in de raad van bestuur van een NV?", *TRV* 2003, (555) 558, nr. 8; M. WAUTERS, "De bestuurder-rechtspersoon en zijn vaste vertegenwoordiger" in Jan Ronse Instituut (ed.), *Nieuw Vennootschapsrecht 2002, Wet Corporate Governance*, Kalmthout, Biblo, 2003, (13) 25, nr. 12; B. TILLEMANS, *Bestuur van vennootschappen*, 511, nr. 838.

⁷⁹ D. WILLERMAIN, "Les pactes d'actionnaires : principes fondamentaux - clauses relatives à l'exercice du pouvoir" in X. DIEUX (ed.), *Legal Tracks, Essays on contemporary corporate and finance law*, Brussel, Bruylant, 2003, 240, nr. 48; K. D'HULST, "Is meervoudig stemrecht mogelijk in de raad van bestuur van een NV?", *TRV* 2003, (555) 558, nr. 8.

⁸⁰ C. RESTEAU, A. BENOIT-MOURY en A. GREGOIRE, *Traité des sociétés anonymes*, II, Brussel, Swinnen, 1982, 162, nr. 918; F. BOUCKAERT, *Notarieel vennootschapsrecht. N.V. en B.V.B.A.*, I, Antwerpen, Kluwer, 2000, 338-339, nr. 9.38; K. D'HULST, "Is meervoudig stemrecht mogelijk in de raad van bestuur van een NV?", *TRV* 2003, (555) 559, nr. 8.

⁸¹ H. DE WULF, *Taak en loyaliteitsplicht van het bestuur in de naamloze vennootschap*, Antwerpen, Intersentia, 2002, 309, nr. 512; H. LAGA, "Kunnen bestuurders van een NV gekloond worden?", (801) 807, nr. 7.

2.2.5. Functiegebonden aard van het stemrecht: het vennootschapsbelang

In tegenstelling tot het zogenaamde gemengde karakter van het stemrecht van de aandeelhouders, wordt in rechtspraak en rechtsleer algemeen aangenomen dat bestuurders zich steeds dienen te gedragen naar het vennootschapsbelang bij het uitoefenen van hun bevoegdheden en *a fortiori* dus ook bij het uitoefenen van hun stemrecht.⁸² Het is daarom dat men spreekt van het functiegebonden karakter van het stemrecht van de bestuurder.

Vooraleer we ingaan op de specifieke relevantie van dit principe op de discussie met betrekking tot het meervoudig stemrecht, zal ik eerst kort proberen schetsen wat dit vennootschapsbelang eigenlijk inhoudt.

Hoewel er in ons vennootschapsrecht een prominente rol voor het vennootschapsbelang is weggelegd, wordt dit begrip niet uitdrukkelijk en ondubbelzinnig gedefinieerd door de wetgever.⁸³ Nochtans is het in verschillende wettelijke bepalingen terug te vinden.⁸⁴ In de rechtsleer wordt dan ook gesproken van een typische blanco norm, waarmee dan bedoeld wordt dat het een open norm, een soort algemeen richtsnoer uitmaakt waarmee de wetgever beoogde dat deze door de rechtsonderhorigen zelf wordt ingevuld en

---

⁸² T. TILQUIN, "Le rôle du conseil d'administration dans le cadre d'une offre publique d'acquisition-enseignement du droit anglo-saxon", *RPS* 1988, (1) 33-34, nr. 32; K. GEENS, "De jurisprudentiële bescherming van de minderheidsaandeelhouder tegen de door de meerderheid opgezette beschermingsconstructies", *TRV* 1988, (33) 44-45, nr. 15; A. FRANÇOIS, *Het vennootschapsbelang in het Belgische vennootschapsrecht, Inhoud & Grondslagen*, Antwerpen, Intersentia, 1999, 578, nr. 430; D. NAPOLITANO, "Ondernemingsfinanciering door kredietinstellingen - vennootschapsrechtelijke aandachtspunten: het specialiteitsbeginsel en het vennootschapsbelang", *RW* 1999-2000, (417) 420; H. DE WULF, Taak en loyautesplicht van het bestuur in de naamloze vennootschappen, Antwerpen, Intersentia, 2002, 512, nr. 824; deze auteur beschouwt de goude trouw als enige mogelijke grondslag voor het vennootschapsbelang; H. LAGA, 'Kunnen bestuurders van een N.V. gekloond worden?', (801) 807, nr. 8; K. D'HULST, "Is meervoudig stemrecht mogelijk in de raad van bestuur van een NV?", *TRV* 2003, (555) 559, nr. 9; N. VANCROMBRUGGE, "Rechten en plichten van bestuurders bij onderhandelingen over de overname van hun vennootschap", *DAOR* 2003, (8) 13; B. TILLEMANS, *Bestuur van vennootschappen*, 522, nr. 858; D. VAN DE GEHUCHTE, "Beschouwingen over het vennootschapsbelang en zijn Corporate Governance problematiek" in K. WAUTERS (ed.), *Feestbundel Monard-D'Hulst: 20 jaar: diversiteit in eenheid*, Gent, Larcier, 2010, (209) 213-214, nr. 8.

⁸³ A. FRANÇOIS, *Het vennootschapsbelang in het Belgische vennootschapsrecht, Inhoud & Grondslagen*, Antwerpen, Intersentia, 1999, 27-28, nr. 20; D. NAPOLITANO, "Ondernemingsfinanciering door kredietinstellingen - vennootschapsrechtelijke aandachtspunten: het specialiteitsbeginsel en het vennootschapsbelang", *RW* 1999-2000, (417) 420-421.

⁸⁴ "Zie o.m. art. 444 (inbreng in natura), 447 (quasi-inbreng), 602 (kapitaalverhoging door inbreng in natura), 596 (beperking of opheffing van het voorkeurrecht), 551 (stemaafspraken), 64 (nietigverklaring/onrechtstreekse verwijzing naar vennootschapsbelang via het beginsel van misbruik van bevoegdheid) en 168 (deskundigenonderzoek) W.Venn." J. LIEVENS, "Familiale governance, een verkenning", *Tijdschrift Estate Planning* 2009, (9) 25, zie voetnoot 39.

bij betwisting door de rechter, steunend op de concrete omstandigheden.⁸⁵ Het is dan ook niet verwonderlijk dat dit aanleiding geeft tot uiteenlopende visies.

In de rechtsleer maakt(e) het vennootschapsbelang voorwerp uit van talloze opvattingen. Het valt dan ook buiten het opzet van dit werk om een gedetailleerd overzicht te bieden van de verschillende opvattingen. Kort geschetst bestaat er een (niet zo scherpe⁸⁶) tweedeling tussen enerzijds de enge opvatting en anderzijds de ruime.⁸⁷

In de klassieke enge opvatting wordt het vennootschapsbelang begrepen als het collectief winstbelang van de aandeelhouders.⁸⁸ Deze visie werd later verruimd naar een meer verfijnde versie, de genuanceerde enge opvatting, waarbij het begrip winst op een dynamische en toekomstgerichte manier dient geïnterpreteerd te worden met (eventueel) aandacht voor de potentiële aandeelhouders.⁸⁹ In een tweede verfijning wordt er een opening gemaakt naar

---

⁸⁵ A. FRANÇOIS, *Het vennootschapsbelang in het Belgische vennootschapsrecht, Inhoud & Grondslagen*, Antwerpen, Intersentia, 1999, 28, nr. 20; J. LIEVENS, "Familiale governance, een verkenning", *Tijdschrift Estate Planning* 2009, (9) 25.

⁸⁶ K. GEENS, "De jurisprudentiële bescherming van de minderheidsaandeelhouder tegen de door de meerderheid opgezette beschermingsconstructies", *TRV* 1988, (33) 46-47, nr. 18. François stelt dienaangaande: "het onderscheid met de ruime begripsomschrijvingen van het vennootschapsbelang mag dan al subtiel doen lijken, dat onderscheid is daardoor niet minder reëel" A. FRANÇOIS, *Het vennootschapsbelang in het Belgische vennootschapsrecht, Inhoud & Grondslagen*, Antwerpen, Intersentia, 1999, 487, nr. 385.

⁸⁷ A. FRANÇOIS, *Het vennootschapsbelang in het Belgische vennootschapsrecht, Inhoud & Grondslagen*, Antwerpen, Intersentia, 1999, 28 en 401, nr. 21 en 329; D. NAPOLITANO, "Ondernemingsfinanciering door kredietinstellingen - vennootschapsrechtelijke aandachtspunten: het specialiteitsbeginsel en het vennootschapsbelang", *RW* 1999-2000, (417) 421; N. VANCROMBRUGGE, "Rechten en plichten van bestuurders bij onderhandelingen over de overname van hun vennootschap", *DAOR* 2003, (8) 16-17; J. LIEVENS, "Familiale governance, een verkenning", *Tijdschrift Estate Planning* 2009, (9) 26; D. VAN DE GEHUCHTE, "Beschouwingen over het vennootschapsbelang en zijn Corporate Governance problematiek" in K. WAUTERS (ed.), *Feestbundel Monard-D'Hulst: 20 jaar: diversiteit in eenheid*, Gent, Larcier, 2010, (209) 214, nr. 8.

⁸⁸ K. GEENS, "De jurisprudentiële bescherming van de minderheidsaandeelhouder tegen de door de meerderheid opgezette beschermingsconstructies", *TRV* 1988, (33) 45, nr. 16; A. FRANÇOIS, *Het vennootschapsbelang in het Belgische vennootschapsrecht, Inhoud & Grondslagen*, Antwerpen, Intersentia, 1999, 446, nr. 356; D. NAPOLITANO, "Ondernemingsfinanciering door kredietinstellingen - vennootschapsrechtelijke aandachtspunten: het specialiteitsbeginsel en het vennootschapsbelang", *RW* 1999-2000, (417) 421; N. VANCROMBRUGGE, "Rechten en plichten van bestuurders bij onderhandelingen over de overname van hun vennootschap", *DAOR* 2003, (8) 16; J. LIEVENS, "Familiale governance, een verkenning", *Tijdschrift Estate Planning* 2009, (9) 26-27; D. VAN DE GEHUCHTE, "Beschouwingen over het vennootschapsbelang en zijn Corporate Governance problematiek" in K. WAUTERS (ed.), *Feestbundel Monard-D'Hulst: 20 jaar: diversiteit in eenheid*, Gent, Larcier, 2010, (209) 214, nr. 8.

⁸⁹ K. GEENS, "De jurisprudentiële bescherming van de minderheidsaandeelhouder tegen de door de meerderheid opgezette beschermingsconstructies", *TRV* 1988, (33) 46, nr. 17; A. FRANÇOIS, *Het vennootschapsbelang in het Belgische vennootschapsrecht, Inhoud & Grondslagen*, Antwerpen, Intersentia, 1999, 457-458, nr. 365-366; D. NAPOLITANO, "Ondernemingsfinanciering door kredietinstellingen - vennootschapsrechtelijke aandachtspunten: het specialiteitsbeginsel en het vennootschapsbelang", *RW* 1999-2000, (417) 421-422; N. VANCROMBRUGGE, "Rechten en plichten van bestuurders bij onderhandelingen over de overname van hun vennootschap", *DAOR* 518

de andere deelbelangen. Zo zouden “*enerzijds andere categoriële belangen onrechtstreeks de aan het vennootschapsbelang toekomende betekenis kunnen beïnvloeden, anderzijds zou de verplichting tot behartiging van het vennootschapsbelang door (andere) rechtsregels die mogelijk andere deelbelangen beschermen, worden begrensd*”.⁹⁰

Daartegenover staat dan de ruime opvatting. Hierbij zou het collectief belang van de aandeelhouders aangevuld worden met de belangen van de andere *stakeholders*, zoals de overheid, kredietverstrekkers, werknemers, schuldeisers, leveranciers, klanten enz. Het vennootschapsbelang zou dan fungeren als resultante van al deze deelbelangen of nog gelijkgesteld worden met het ondernemingsbelang dat die belangen transcendeert.⁹¹

Hoe interessant deze discussies ook mogen zijn, uiteindelijk komt het aan de rechter toe om in geval van betwisting op basis van de concrete omstandigheden de knoop door te hakken. Hierbij is het wel belangrijk aan te stippen dat de rechter in deze omstandigheid slechts beschikt over een marginaal toetsingsrecht.⁹² Het komt derhalve niet aan hem toe een opportuiniteitsoordeel te vellen, maar wel veeleer te onderzoeken of een bepaalde handeling of besluit niet kennelijk strijdig is met het vennootschapsbelang. Het bestuur beschikt dus wel degelijk over een zekere discretionaire bevoegdheid.⁹³

2003, (8) 16; J. LIEVENS, “Familiale governance, een verkenning”, *Tijdschrift Estate Planning* 2009, (9) 26-27.

⁹⁰ A. FRANÇOIS, *Het vennootschapsbelang in het Belgische vennootschapsrecht, Inhoud & Grondslagen*, Antwerpen, Intersentia, 1999, 485, nr. 383.

⁹¹ T. TILQUIN, “Le rôle du conseil d’administration dans le cadre d’une offre publique d’acquisition-enseignement du droit anglo-saxon”, *RPS* 1988, (1) 35, 37 en 49, nr. 32, 34 en 51; K. GEENS, “De jurisprudentiële bescherming van de minderheidsaandeelhouder tegen de door de meerderheid opgezette beschermingsconstructies”, *TRV* 1988, (33) 46, nr. 16; A. FRANÇOIS, *Het vennootschapsbelang in het Belgische vennootschapsrecht, Inhoud & Grondslagen*, Antwerpen, Intersentia, 1999, 618, nr. 455; N. VANCROMBRUGGE, “Rechten en plichten van bestuurders bij onderhandelingen over de overname van hun vennootschap”, *DAOR* 2003, (8) 16-17; J. LIEVENS, “Familiale governance, een verkenning”, *Tijdschrift Estate Planning* 2009, (9) 27; D. VAN DE GEHUCHTE, “Beschouwingen over het vennootschapsbelang en zijn Corporate Governance problematiek” in K. WAUTERS (ed.), *Feestbundel Monard-D’Hulst: 20 jaar: diversiteit in eenheid*, Gent, Larcier, 2010, (209) 214, nr. 8 en voor een overzicht van mogelijke *stakeholders* basierend op de Code Buisse: 216-218, nr. 11.

⁹² T. TILQUIN, “Le rôle du conseil d’administration dans le cadre d’une offre publique d’acquisition-enseignement du droit anglo-saxon”, *RPS* 1988, (1) 37, nr. 33; K. GEENS, “De jurisprudentiële bescherming van de minderheidsaandeelhouder tegen de door de meerderheid opgezette beschermingsconstructies”, *TRV* 1988, (33) 47, nr. 19; D. NAPOLITANO, “Ondernemingsfinanciering door kredietinstellingen - vennootschapsrechtelijke aandachtspunten: het specialiteitsbeginsel en het vennootschapsbelang”, *RW* 1999-2000, (417) 423; N. VANCROMBRUGGE, “Rechten en plichten van bestuurders bij onderhandelingen over de overname van hun vennootschap”, *DAOR* 2003, (8) 13; J. LIEVENS, “Familiale governance, een verkenning”, *Tijdschrift Estate Planning* 2009, (9) 28.

⁹³ D. NAPOLITANO, “Ondernemingsfinanciering door kredietinstellingen - vennootschapsrechtelijke aandachtspunten: het specialiteitsbeginsel en het vennootschapsbelang”, *RW* 1999-2000, (417) 423; N. VANCROMBRUGGE, “Rechten en plichten van bestuurders bij onderhandelingen over de overname van hun vennootschap”, *DAOR* 2003, (8) 13

Vertaald naar de problematiek van het meervoudig stemrecht merkt LAGA dan ook op dat de bestuurders geen aandeelhouders “vertegenwoordigen” in de technische betekenis van het woord, maar wel dat ze zich uitsluitend te schikken hebben naar het vennootschapsbelang. Hoewel men erkent dat de realiteit enigzins anders is, zal het volgens haar toch dit richtsnoer zijn dat de rechtbanken zullen hanteren.⁹⁴ Men zou hieruit dan ook kunnen afleiden dat een *vote par intérêt* niet verzoenbaar zou zijn met de functiegebonden aard van het stemrecht van de bestuurder. D’HULST nochtans ziet geen fundamenteel verschil tussen “*de (toegelaten) situatie waarbij de aandelenverhouding zich vertaalt in een voordrachtrecht van een aantal bestuursmandaten*” en een situatie “*waarbij geen bestuursmandaten, maar enkel stemrechten worden verdeeld*”. Zowel in de eerste als de tweede situatie moeten de bestuurders stemmen in het belang van de vennootschap, besluit hij.⁹⁵

2.2.6. Vaste vertegenwoordiger van een bestuurder-rechtspersoon

Een andere interessante figuur die in de aanvankelijke discussie omtrent het meervoudig stemrecht niet werd opgenomen, maar die desalniettemin relevant kan zijn, is die van de vaste vertegenwoordiger van een bestuurder-rechtspersoon. Met de ‘wet Corporate Governance’ van 2 augustus 2002⁹⁶ worden rechtspersonen die tot bestuurder worden benoemd, verplicht een vaste vertegenwoordiger ‘uit hun midden’ aan te duiden. Deze vertegenwoordiger oefent zijn taak uit in naam en voor rekening van de rechtspersoon. Nochtans zal hij aan dezelfde voorwaarden moeten voldoen en is hij burger- en strafrechtelijk aansprakelijk als ware hij de opdracht in eigen naam en voor eigen rekening aan het uitoefenen.⁹⁷

Relevant in dit opzicht is de vraag naar de cumul van een natuurlijke persoon om enerzijds als vaste vertegenwoordiger te fungeren van een bestuurder-

---

⁹⁴ H. LAGA, ‘Kunnen bestuurders van een NV gekloond worden?’, (801) 807-808, nr. 8. Byttebier omschrijft het (ietwat ironisch) zo: “*wanneer wij schrijven ‘vertegenwoordigen’, bedoelen we natuurlijk dat deze bestuurders ‘benoemd werden op voorstel van’ en niet dat zij exclusief de belangen van ‘hun’ aandeelhouder behartigen. Alle bestuurders worden geacht de vennootschap te vertegenwoordigen. Het is niet onze schuld als de praktijk anders is.*” K. BYTTEBIER, Corporate Governance. Eigendom, bestuur en controle van vennootschappen, Antwerpen, Maklu, 2003, 161, voetnoot 629. Nelissen-Grade daarentegen stelt dan weer ongenueanceerd: “*zoals bekend worden beestuurders in de Belgische praktijk meestal aangesteld als vertegenwoordigers van de grootaandeelhouders*” J.-M. NELISSEN-GRADE, “Het nieuwe directiecomité” in Jan Ronse instituut (ed.), *Nieuw vennootschapsrecht 2002: wet corporate governance: verslagboek van de Leuvense vennootschapsdagen van 31 oktober 2002*, Kalmthout, Biblo, 2003, (106) 109, nr. 1.

⁹⁵ K. D’HULST, “Is meervoudig stemrecht mogelijk in de raad van bestuur van een NV?”, *TRV* 2003, (555) 559, nr. 9.

⁹⁶ Wet van 2 augustus 2002 houdende wijziging van het Wetboek van Vennootschappen alsook van de wet van 2 maart 1989 op de openbaarmaking van belangrijke deelnemingen in ter beurze genoteerde vennootschappen en tot reglementering van de openbare overnameaanbiedingen, *BS* 22 augustus 2002, 36555-36565.

⁹⁷ Art. 61, § 2 W.Venn.

rechtspersoon en anderzijds ook als natuurlijk persoon in eigen naam te zetelen in de raad van bestuur van eenzelfde NV.⁹⁸

In de rechtsleer houdt men er twee strekkingen op na: een eerste, zich deels steunend op de Franse rechtspraak en doctrine, houdt voor dat dit niet mogelijk is, een andere strekking daarentegen stelt zich pragmatischer op.⁹⁹

In de zienswijze van de eerste groep, zou het toestaan van een cumul problemen opleveren met betrekking tot de aanwezigheids –en meerderheidsquora.¹⁰⁰ Daarnaast zou het afbreuk doen aan het beraadslagend karakter, tenzij de persoon de nodige schizofrenie aan de dag zou leggen om de standpunten van verschillende bestuurders te verwoorden.¹⁰¹ Belangrijk hier is dat men eveneens voorhoudt dat deze praktijk niet mogelijk zou zijn omwille van het *de facto* toekennen van een meervoudig stemrecht dat zou gepaard gaan met dergelijk cumul. LEROUX onderschrijft hier, in navolging van LAGA, het verbod op meervoudig stemrecht naar vigerend Belgisch recht.¹⁰² Een concentratie van beslissingsmacht is immers niet wenselijk. Een cumul zou eveneens afbreuk doen aan de eis naar meer objectivering van het beslissingsproces.¹⁰³

De meer pragmatische strekking in de rechtsleer ziet principieel geen probleem in de cumul. Er is immers geen wettelijk beletsel hiervoor te vinden.¹⁰⁴ Daarin worden ze gesteund door de verklaringen van de vertegenwoordiger van de minister tijdens de parlementaire besprekingen.¹⁰⁵ Wel benadrukt ook deze strekking, in tegenstelling tot de vertegenwoordiger van de minister, dat deze cumul beperkt wordt door het collegialiteitsbeginsel dat dwingend geldt voor de raad van bestuur van de NV. Zo moeten er minstens verschillende natuurlijke personen aanwezig zijn, opdat er enigzins sprake kan zijn van een

⁹⁸ Dit omvat ook de vraag of één natuurlijk persoon vaste vertegenwoordiger kan zijn van verschillende bestuurders-rechtspersonen binnen éénzelfde raad van bestuur.

⁹⁹ E. LEROUX, “De vaste vertegenwoordiger van de rechtspersoon-bestuurder”, *T.Not.* 2003, (502) 515-516, nr. 33-34.

¹⁰⁰ Nancy 17 september 1998, *La Semaine Juridique Entreprise et Affaires* 1999, afl. 46, 1828 (geraadpleegd via *JurisClasseur*), noot A. Couret.

¹⁰¹ E. LEROUX, “De vaste vertegenwoordiger van de rechtspersoon-bestuurder”, *T.Not.* 2003, (502) 517, nr. 33; H. LAGA en E. LEROUX, “De nieuwe vennootschapswetgeving 2002-2004: recapitulatie en eerste toepassingsproblemen”, *Themis* 2004, (27) 29, nr. 11.

¹⁰² E. LEROUX, “De vaste vertegenwoordiger van de rechtspersoon-bestuurder”, *T.Not.* 2003, (502) 517, nr. 35 en voetnoot 67; H. LAGA en E. LEROUX, “De nieuwe vennootschapswetgeving 2002-2004: recapitulatie en eerste toepassingsproblemen”, *Themis* 2004, (27) 29, nr. 9.

¹⁰³ E. LEROUX, “De vaste vertegenwoordiger van de rechtspersoon-bestuurder”, *T.Not.* 2003, (502) 517, nr. 37.

¹⁰⁴ H. BRAECKMANS, “De wet van 2 augustus 2002 inzake behoorlijk vennootschapsbestuur (Corporate Governance)”, *RW* 2003, (1641) 1644, nr. 13-14; M. WAUTERS, “De bestuurder-rechtspersoon en zijn vaste vertegenwoordiger”, in Jan Ronse Instituut (ed.) *Nieuw Vennootschapsrecht 2002: Wet Corporate Governance*, Kalmthout, Biblio, 2003, (13) 47, nr. 37.

¹⁰⁵ Parl.St. Kamer 2001-02, nr. 1211/14, 246.

collegiale besluitvorming.¹⁰⁶ Sommige rechtsleer gaat nog verder door te vereisen dat het aantal natuurlijke personen in een raad van bestuur niet kleiner mag zijn dan het minimumaantal bestuurders dat wettelijk of statutair werd voorzien.¹⁰⁷

Wanneer de zienswijze van deze pragmatische strekking wordt doorgetrokken lijkt een meervoudig stemrecht mogelijk. Deze discussie vertoont immers een aantal parallellen met die van het meervoudig stemrecht. Zo zou in geval van toelaatbaarheid van een cumul, ook bij gebrek aan wettelijk beletsel, een natuurlijke persoon *de facto* beschikken over twee of méér stemmen. Nochtans wordt ook hier gewezen op de begrenzing door het collegialiteitsbeginsel.

3. BUITENLANDS RECHT

3.1. NEDERLAND

Inzake de naamloze vennootschappen moet er naar Nederlands recht een onderscheid gemaakt worden tussen de ‘kleine’ of ‘gewone’ naamloze vennootschappen en de grote. Deze laatste worden van rechtswege onderworpen aan het structuurregime wanneer zij voldoen aan drie cumulatieve voorwaarden¹⁰⁸. Ook de gewone vennootschappen kunnen vrijwillig gebruik maken van het structuurregime.¹⁰⁹

Het belangrijkste praktische gevolg van deze structuurregeling is de verplichte instelling van een raad van commissarissen.¹¹⁰ De kerntaken van deze raad zijn enerzijds het toezicht op het beleid van het bestuur en op de algemene gang van zaken in de vennootschap en anderzijds het geven van advies.¹¹¹ Op die manier kan men hier spreken van een duaal model.¹¹² Naar Belgisch recht kennen we in principe een monistisch bestuursmodel, maar voor grote vennootschappen is er ook in België een facultatief duaal model met raad van bestuur en directiecomité. Raad van commissarissen en raad van bestuur

---

¹⁰⁶ H. BRAECKMANS, “De wet van 2 augustus 2002 inzake behoorlijk vennootschapsbestuur (Corporate Governance)”, *RW* 2003, (1641) 1644, nr. 13-14; M. WAUTERS, “De bestuurder-rechtspersoon en zijn vaste vertegenwoordiger”, in Jan Ronse Instituut (ed.) *Nieuw Vennootschapsrecht 2002: Wet Corporate Governance*, Kalmthout, Biblio, 2003, (13) 47, nr. 37.

¹⁰⁷ T. TILQUIN en V. SIMONART, *Traité des sociétés*, I, Brussel, Kluwer, 1996, 716-717, nr. 948.

¹⁰⁸ Art. 2:153, lid 2 NBW. Met name: geplaatst kapitaal van 16 miljoen euro, een ondernemingsraad en 100 werknemers. Vergelijk met ons artikel 15 W.Venn.

¹⁰⁹ C. ASSER, *Mr. C. Asser's handleiding tot de beoefening van het Nederlands burgerlijk recht*, 2-II, De naamloze en besloten vennootschap, Deventer, Kluwer, 2009, 649-650, nr. 523.

¹¹⁰ *Ibid*

¹¹¹ Art. 2: 140, lid 2 NBW.

¹¹² C. ASSER, *Mr. C. Asser's handleiding tot de beoefening van het Nederlands burgerlijk recht*, 2-II, De naamloze en besloten vennootschap, Deventer, Kluwer, 2009, 601, nr. 486. Zie ook advies SER 1984/06, 27.

vertonen in deze situatie dan ook veel gelijkenissen.¹¹³ Het is dan ook interessant de besluitvorming in deze raad even van dichterbij te gaan bestuderen.

In de structuurvennootschap telt de raad van commissarissen in principe minimaal drie leden.¹¹⁴ Haar functie is in de loop der decennia verschoven van een toezichtsorgaan ten behoeve van de aandeelhouders tot een onafhankelijk orgaan – naast het bestuur – dat zich naar het vennootschapsbelang richt.¹¹⁵ Dit laatste werd expliciet in de wet opgenomen. De wetgever wilde hiermee aangeven dat het niet de bedoeling kon zijn dat de commissarissen hun taak zouden uitoefenen ten dienste van bepaalde deelbelangen.¹¹⁶ In principe worden haar besluiten genomen met een meerderheid van stemmen, behoudens statutaire of reglementaire afwijkingen. De raad is een collegiaal orgaan.¹¹⁷ In het Wijsmuller-arrest van 15 juli 1968 overwoog de Hoge Raad dat, wanneer de statutair voorziene besluitvorming plaatsvindt in een meerhoofdige orgaan van een rechtspersoon¹¹⁸, “*het besluit totstandkomt als een vrucht van onderling overleg van alle leden van dat orgaan die, na daartoe in de gelegenheid te zijn gesteld, aan dat overleg wensen deel te nemen*”.¹¹⁹ Tot zover is de gelijkenis met onze raad van bestuur dan ook treffend. Toch is er een duidelijk verschil: de statuten kunnen immers bepalen dat een met name of in functie aangeduide commissaris meer dan één stem wordt toegekend met dien verstande dat een commissaris niet meer stemmen kan uitbrengen dan de andere commissarissen tezamen.¹²⁰ Die laatste voorwaarde is dan ook ingegeven om geen afbreuk te doen aan het collegialiteitsbeginsel.¹²¹

In wat voorafging ging het uitsluitend om de raad van commissarissen. Nochtans gelden er in Nederland voor het bestuur – daar ook directie, raad van bestuur genoemd – van de NV overeenkomstige bepalingen inzake collegialiteit en meervoudig stemrecht.¹²² Hoewel niet uitdrukkelijk in een

¹¹³ H. LAGA, ‘Kunnen bestuurders van een N.V. gekloond worden?’, (801) 810. Zie ook: H. LAGA, ‘Bestuur: monistisch of dual?’, in *Knelpunten van dertig jaar vennootschapsrecht. Zoeken naar oplossingen voor de 21ste eeuw*, Kalmthout, Biblo, 1999, (469) 469-508.

¹¹⁴ Art. 2:158, lid 2 NBW

¹¹⁵ C. ASSER, *Mr. C. Asser’s handleiding tot de beoefening van het Nederlands burgerlijk recht*, 2-II, De naamloze en besloten vennootschap, Deventer, Kluwer, 2009, 605-606, nr. 489 en P. VAN SCHILFGAARDE, *Van de BV en de NV*, Deventer, Kluwer, 2009, 235, nr. 68.

¹¹⁶ Art. 2: 140, lid 2 *in fine* NBW; MvT bij wet tot wijziging van het wetboek van koophandel (voorzieningen met betrekking tot de structuur der naamloze en besloten vennootschap), *Parl.St.* Tweede Kamer 1969-1970, nr. 10.751/3, 12 *in fine*; HR 1 april 1949, *NJ* 1949, 465.

¹¹⁷ C. ASSER, *Mr. C. Asser’s handleiding tot de beoefening van het Nederlands burgerlijk recht*, 2-II, De naamloze en besloten vennootschap, Deventer, Kluwer, 2009, 612-614, nr. 494 en 496; P. VAN SCHILFGAARDE, *Van de BV en de NV*, Deventer, Kluwer, 2009, 238, nr. 68.

¹¹⁸ C. ASSER, *Mr. C. Asser’s handleiding tot de beoefening van het Nederlands burgerlijk recht*, 2-II, De naamloze en besloten vennootschap, Deventer, Kluwer, 2009, 508, nr. 418.

¹¹⁹ HR 15 juli 1968, *NJ* 1969, 101.

¹²⁰ Art. 2: 140, lid 4 NBW

¹²¹ P. VAN SCHILFGAARDE, *Van de BV en de NV*, Deventer, Kluwer, 2009, 238, nr. 68.

¹²² Art. 2: 129, lid 2 NBW; C. ASSER, *Mr. C. Asser’s handleiding tot de beoefening van het Nederlands burgerlijk recht*, 2-II, De naamloze en besloten vennootschap, Deventer, Kluwer,

wettelijke bepaling opgenomen, wordt eveneens aangenomen dat het bestuur onafhankelijk dient te zijn en haar taken te vervullen in het belang van de vennootschap.¹²³

Tot slot volgt nog een blik op de parlementaire voorbereidingen van de bepalingen die het meervoudig stemrecht introduceerden in het Nederlands recht.¹²⁴ Met betrekking tot de bestuurder leert de memorie van toelichting ons dat de praktijk in bepaalde situaties de behoefte zou hebben aan het toekennen van een meervoudig stemrecht. Als voorbeeld noemt men een joint venture. Nochtans moet het collegiaal bestuur gewaarborgd blijven, vandaar dat een bestuurder over niet meer stemmen kan beschikken dan alle andere bestuurders tezamen.¹²⁵ In de parlementaire stukken wordt er geen verdere specificatie gegeven voor dat zelfde meervoudig stemrecht van de commissaris. Aangezien beide bepalingen bij de zelfde wet werden ingevoerd en daarenboven woordelijk perfect overeenstemmen, lijkt de verantwoording die voor de bestuurder in de memorie van toelichting werd opgenomen, ook te gelden voor de commissaris.

3.2. FRANKRIJK

In Frankrijk kent men als equivalent van de Belgische naamloze vennootschap *la société anonyme*. Deze kan verschillende vormen aannemen: een klassiek monistische structuur met *conseil d'administration* en een voorzitter, een klassiek duaal model met *directoire* en *conseil de surveillance* en sinds 2001 ook een gemengde vorm, waarbij in de monistische structuur het voorzitterschap wordt afgescheiden van de raad van bestuur en resulteert in *la direction générale* in persoon van een *directeur général*.¹²⁶ De dualistische structuur blijkt in de praktijk zelden voor te komen. Nochtans is het aantal grote vennootschappen (CAC 40¹²⁷) die deze structuur bezigt beduidend hoger.¹²⁸ Op die manier kan dan ook de link gelegd worden met de Nederlandse raad van commissarissen en de Belgische grote vennootschappen met een *de facto* duaal bestuursmodel.

2009, 506-507 en 509, nr. 417 en 419; P. VAN SCHILFGAARDE, *Van de BV en de NV*, Deventer, Kluwer, 2009, 150-151, nr. 42.

¹²³ C. ASSER, *Mr. C. Asser's handleiding tot de beoefening van het Nederlands burgerlijk recht*, 2-II, De naamloze en besloten vennootschap, Deventer, Kluwer, 2009, 478, nr. 394. P. VAN SCHILFGAARDE, *Van de BV en de NV*, Deventer, Kluwer, 2009, 28, nr. 4.

¹²⁴ Artikelen 2: 129, lid 2 en 140, lid 4 NBW werden ingevoerd bij Wet van 22 juni 2000 tot wijziging van boek 2 van het Burgerlijk Wetboek in verband met de herziening van het preventief toezicht bij oprichting en wijzigingen van statuten van naamloze en besloten vennootschappen, *Stb.* 2000, 283 en traden in werking op 1 september 2001, zie C. ASSER, *Mr. C. Asser's handleiding tot de beoefening van het Nederlands burgerlijk recht*, 2-II, De naamloze en besloten vennootschap, Deventer, Kluwer, 2009, 614, nr. 496.

¹²⁵ MvT bij Wet van 22 juni 2000 (*supra*), *Parl.St.* Tweede Kamer 1998-99, nr. 26.277/3, 11.

¹²⁶ Art. L. 225-51-1 Code de commerce; Y. GUYON, *Droit des affaires*, Parijs, Economica, 2003, 331, nr. 315; D. VIDAL, *Droit des sociétés*, Parijs, LGDJ, 2010, 520 en 537, nr. 955 en 983.

¹²⁷ Cotation Assistée en Continu. Vergelijk met onze BEL 20.

¹²⁸ Y. GUYON, *Droit des affaires*, Parijs, Economica, 2003, 377, nr. 351.

In wat volgt zal er toch vooral stilgestaan worden bij de bestuurders van een raad van bestuur. De regels met betrekking tot de *conseil de surveillance* zijn immers gelijklopend aan deze van de raad van bestuur.¹²⁹

Ook in Frankrijk geldt een wettelijk minimum van drie bestuurders.¹³⁰ Een raad van bestuur kleiner dan drie bestuurders zou immers moeilijk nog als beraadslagend orgaan kunnen aangemerkt worden aangezien besluiten dan steeds bij unanimité zouden genomen moeten worden.¹³¹ Anders dan in Nederland en België geldt er in principe ook een maximum van achttien bestuurders.¹³²

Uit het collegialiteitsbeginsel volgt dat de raad van bestuur een collegiaal orgaan is (*organe délibérant*), in tegenstelling tot de zaakvoerder die een individuele bestuursbevoegdheid heeft.¹³³ Zo overwoog het Hof van Parijs dat de raad van bestuur een "*organisme collectif en assemblée délibérante*" uitmaakt "*au sein desquels peut s'instaurer une décision contradictoire qui seule, permet à toutes les opinions de s'affronter et de se modifier jusqu'au moment où intervient le vote*".¹³⁴ Het is dus essentieel dat er een effectieve beraadslaging is, waarbij de bestuurders de taak hebben er aan deel te nemen. Schriftelijke besluitvorming is geen mogelijkheid.¹³⁵ Zo is wettelijk bepaald dat de helft van de leden aanwezig dient te zijn om geldig te beraadslagen. Andere meerderheden worden voor niet-geschreven gehouden.¹³⁶ De vertegenwoordigde leden worden niet opgenomen bij de berekening van dit quorum.¹³⁷ Ook het verlenen van een volmacht zelf wordt beperkt tot één per zitting, om geen afbreuk te doen aan de effectieve beraadslaging.¹³⁸

De wijze van stemming is vrij identiek aan die van de Belgische. De wet schrijft expliciet voor dat, behoudens strengere statutaire vereisten, een besluit minstens door de meerderheid van de aanwezige en vertegenwoordigde leden

¹²⁹ Enkel de bevoegdheden van beide organen verschillen. Y. GUYON, *Droit des affaires*, Parijs, Economica, 2003, 382, nr. 355.

¹³⁰ Art. L. 225-17, 1^e lid Code de commerce. Voor conseil de surveillance zie art. 225-69.

¹³¹ Y. GUYON, *Droit des affaires*, Parijs, Economica, 2003, 353, nr. 331.

¹³² Art. L. 225-17, 1e lid Code de commerce. Voor conseil de surveillance zie art. 225-69.

¹³³ Y. GUYON, *Droit des affaires*, Parijs, Economica, 2003, 354-355, nr. 333; M. COZIAN, A. VIANDIER en F. DEBOISSY, *Droit des sociétés*, Parijs, Litec, 2008, 246, nr. 507; D. VIDAL, *Droit des sociétés*, Parijs, LGDJ, 2010, 535, nr. 981. Ook de conseil de surveillance is een collegiaal orgaan.

¹³⁴ Parijs 18 maart 1959, *Rev. Soc.* 1959, 328.

¹³⁵ Y. GUYON, *Droit des affaires*, Parijs, Economica, 2003, 356, nr. 335; Com. 15 avr. 1964 : D. 1964, 719.

¹³⁶ Art. L. 225-37, 1e lid Code de commerce. Voor conseil de surveillance zie art. 225-82, 1^e lid.

¹³⁷ Y. GUYON, *Droit des affaires*, Parijs, Economica, 2003, 357, nr. 335.

¹³⁸ art. D. 83-1; Y. GUYON, *Droit des affaires*, Parijs, Economica, 2003, 358, nr. 336.

moet goedgekeurd worden.¹³⁹ Ook de stem van de voorzitter is in geval van staking van stemmen doorslaggevend, tenzij anders in de statuten bepaald.¹⁴⁰

De vraag naar de mogelijkheid van een statutair meervoudig stemrecht is dan weer niet wettelijk geregeld. In de recente rechtsleer wordt er (unaniem) gezegd dat er per hoofd wordt gestemd en dat iedere bestuurder één stem heeft, zodat een *vote par intérêt*, waarbij een bestuurder een aantal stemmen verkrijgt in functie van het aantal aandelen dat hij bezit of vertegenwoordigt in de algemene vergadering, niet mogelijk zou zijn.¹⁴¹ In de oudere rechtsleer werd uitgebreid ingegaan op deze discussie. Zo waren er wel degelijk voorstanders van een meervoudig stemrecht die dit onder andere steunden op de statutaire vrijheid of de algemene mentaliteit om de raad van bestuur als een getrouwe weergave van de algemene vergadering te voorzien.¹⁴² GOURLAY¹⁴³ daarentegen ziet dit anders. Zo stelt hij dat de stemming per hoofd reeds lange tijd een gebruik uitmaakt. Daarnaast benadrukt hij ook dat de aandeelhouder een ‘prerogatief’ recht uitoefent, waarbij hij vooral oog zal hebben voor de bescherming van het kapitaal dat hij zelf inbracht. De bestuurder daarentegen oefent een ‘functie’ uit, waarvoor hij omwille van zijn persoonlijke kwaliteiten werd gekozen. Deze laatste dient immers niet langer de belangen van zijn kapitaal te dienen, maar wel het vennootschapbelang. Daarnaast doet een *vote par intérêt* ook afbreuk aan het beraadslagend karakter, aangezien een bestuurder niet vrij meer zou kunnen stemmen. Tot slot wordt ook hier de schending van het collegialiteitsbeginsel zelf ingeroepen, namelijk wanneer een bestuurder een maatschappelijk kapitaal van meer dan 50 procent bezit. In die situatie is hij immers "*maître des décisions du conseil*".¹⁴⁴

4. FUNCTIONELE BENADERING

4.1. RECHTSLEER

Vanuit de rechtsleer werden er verschillende suggesties geformuleerd in welke omstandigheden een meervoudig stemrecht nuttig zou kunnen zijn. Uiteraard is de opsomming die volgt niet exhaustief. Daarnaast kunnen er ook vanuit de managementliteratuur redenen geput worden waarom een meervoudig stemrecht handig zou kunnen zijn. (*infra*)

¹³⁹ Art. L. 225-37, 2^e lid Code de commerce. Voor conseil de surveillance zie art. 225-82, 2e lid.

¹⁴⁰ Art. L. 225-37, 4e lid Code de commerce. Voor conseil de surveillance zie art. 225-82, 4e lid.

¹⁴¹ Y. GUYON, *Droit des affaires*, Parijs, Economica, 2003, 358, nr. 336; M. COZIAN, A. VIANDIER en F. DEBOISSY, *Droit des sociétés*, Parijs, Litec, 2008, 246, nr. 510.

¹⁴² P.G. GOURLAY, *Le conseil d'administration de la société anonyme : organisation et fonctionnement*, Parijs, Sirey, 1971, 187, nr. 327.

¹⁴³ Deze auteur is de inspiratie voor vele Belgische auteurs inzake collegialiteit en meervoudig stemrecht.

¹⁴⁴ P.G. GOURLAY, *Le conseil d'administration de la société anonyme : organisation et fonctionnement*, Parijs, Sirey, 1971, 186 en 188-190, nr. 324 en 328-330.

Zo beschrijft Wauwermans de mogelijkheid van het toekennen van een meervoudig stemrecht aan de bestuurders afhankelijk van het aantal aandelen dat zij “bezitten” of “vertegenwoordigen” en spreekt in die zin dan ook van een *vote par intérêt*. Deze bestuurders zouden dan meerdere stemmen toegekend krijgen omwille van de oorsprong van hun mandaat bijvoorbeeld omdat zij benoemd werden door een speciale categorie of groep van aandeelhouders.¹⁴⁵ Zo zouden er verschillende categorieën van aandelen kunnen gecreëerd worden waaraan dan voordrachtrechten zijn verbonden voor het benoemen van bestuurders. Aan deze bestuurders zou dan een aantal stemmen toekomen in functie van het percentage aandelen dat die aandeelhouderscategorie aanhoudt die hem benoemde.¹⁴⁶

Daarnaast zou een meervoudig stemrecht ook soelaas kunnen brengen in geval van een versplinterd aandeelhouderslandschap, namelijk wanneer meerdere minderheidsaandeelhouders elk een bestuurdersstoel opeisen in de raad van bestuur. Om zijn meerderheid te kunnen handhaven, zou de meerderheidsaandeelhouder dan immers een groot aantal bestuurders moeten benoemen. Een meervoudig stemrecht zou dit aantal dan ook kunnen beperken.¹⁴⁷

Een meer specifieke toepassing situeert zich dan weer op het niveau van de familiale vennootschappen waar er zich blokkeringen kunnen voordoen tussen de familiale bestuurders die samen de meerderheid van de stemmen bezitten in de raad van bestuur. Men zou immers deze blokkering kunnen ontwrichten door het toekennen van een meervoudig stemrecht aan de familiale bestuurders en een aantal gewone stemmen aan de onafhankelijke bestuurders, waarbij deze laatste dan ook enkel in geval van blokkering tussen de familiale bestuurders samen een meerderheid kunnen vormen.¹⁴⁸

Tot slot hoeft het toekennen van een meervoudig stemrecht niet steeds in verband te worden gebracht met de grote aandeelhouders of aandeelhoudersstructuren. Zo kan het bijvoorbeeld ook betrekking hebben op de onafhankelijke bestuurders.¹⁴⁹

---

¹⁴⁵ P. WAUWERMANS, *Manuel Pratique des Sociétés Anonymes*, Brussel, Bruylant, 1933, 301, nr. 252bis.

¹⁴⁶ H. LAGA, 'Kunnen bestuurders van een N.V. gekloond worden?', (801) 805, nr. 5.

¹⁴⁷ K. D'HULST, "Is meervoudig stemrecht mogelijk in de raad van bestuur van een NV?", *TRV* 2003, (555) 559; B. TILLEMANS, *Bestuur van vennootschappen*, 521, nr. 858.

¹⁴⁸ K. D'HULST, "Is meervoudig stemrecht mogelijk in de raad van bestuur van een NV?", *TRV* 2003, (555) 559.

¹⁴⁹ K. BYTTEBIER, *Corporate Governance: eigendom, bestuur en controle van vennootschappen*, Antwerpen, Maklu, 2003, 164, nr. 401.

4.2. MANAGEMENTLITERATUUR

Het lijkt nuttig om naast de juridische bril, toch ook even de managementbril op te zetten om de behandelde problematiek te bekijken, omdat het recht uiteindelijk de bedoeling heeft een onderliggende functionele problematiek te regelen. Met deze managementinsteek wordt er dus getracht een antwoord te vinden op de vraag of meervoudig stemrecht binnen een raad van bestuur nuttig en dus wenselijk kan zijn in het kader van goed bestuur van een vennootschap.

In de managementliteratuur die wel slechts in beperkte, maar wel gerichte mate geconsulteerd werd¹⁵⁰, is geen verwijzing te vinden naar de specifieke vraag rond al of geen meervoudig stemrecht voor bestuurders. Begrijpelijk, zowel uit de governance codes als uit de vastgestelde praktijken in België, blijkt dat men in de geest van het collegialiteitsbeginsel maximaal consensus nastreeft en in een groot aantal gevallen (ongeveer 50% in 2002) nooit formeel stemt op de raad van bestuur. Er wordt echter gesuggereerd dat dit niet wegneemt dat men de wijze van besluitvorming, best op voorhand vastlegt.¹⁵¹ Dit neemt niet weg dat de praktijk een stuk lakser is.¹⁵² Uit het feit dat er in de geconsulteerde literatuur geen sprake is van meervoudig stemrecht, zou men dan ook kunnen afleiden dat de praktijk van meervoudig stemrecht in België wellicht niet voorkomt.

In de geconsulteerde managementliteratuur treft men daarentegen wel interessante informatie aan rond thema's die bepalend zijn in het afwegingsproces om al of geen meervoudig stemrecht toe te laten. Onderzoek en beschouwingen rond de optimale samenstelling en efficiënte werking van de raad van bestuur bevatten vanzelfsprekend interessante informatie rond de functionele wenselijkheid van meervoudig stemrecht binnen de raad van bestuur.

Terwijl er op wettelijk vlak sprake is van een minimum aantal bestuurders¹⁵³, hebben de aanbevelingen, normen en codes het eerder over een maximum aantal leden van de raad van bestuur. Vanuit het oogpunt van de effectiviteit van de werking van de raad van bestuur pleit men voor een beperking van het aantal bestuurders. *“Een kleinere raad van bestuur zou effectiever werken, een betere cohesie vertonen, meer inspraak en discussie toelaten en daardoor leiden tot een grotere betrokkenheid en een beter gevoel van*

---

¹⁵⁰ Code Daems, code Buysse II, L. VAN DEN BERGHE en L. DE RIDDER, *Hoe optimaliseer ik mijn Raad van Bestuur*, Mechelen, Ced. Samsom, 2002 en www.guberna.be.

¹⁵¹ L. VAN DEN BERGHE en L. DE RIDDER, *Hoe optimaliseer ik mijn Raad van Bestuur*, Mechelen, Ced. Samsom, 2002, 93, 96-98.

¹⁵² L. VAN DEN BERGHE en L. DE RIDDER, *Hoe optimaliseer ik mijn Raad van Bestuur*, Mechelen, Ced. Samsom, 2002, 95.

¹⁵³ Art. 518, § 1, eerste lid W.Venn.

verantwoordelijkheid.”¹⁵⁴ “Jean-Luc Dehaene spreekt in dit kader van het ‘democratisch paradox’ in uitgebreide raden van bestuur: de paradox van de zeer grote raad van bestuur is dat ze vaak democratisch oogt, maar dat de beslissingen in feite door slechts enkele genomen worden”.¹⁵⁵ Ook op politiek vlak vinden we deze ‘less is more’-opvatting bijvoorbeeld terug in de figuur van het kernkabinet.

De Belgische Corporate Governance Code van 12 maart 2009 voor beursgenoteerde vennootschappen beveelt aan dat de samenstelling van de raad dient te waarborgen dat alle beslissingen worden genomen in het vennootschapsbelang. Diversiteit, complementariteit inzake bekwaamheden, ervaring en kennis zijn dan ook de uitgangspunten voor de samenstelling ervan.¹⁵⁶ Zo moet de raad dus groot genoeg zijn opdat men deze uitgangspunten kan verwezelijken, doch daarnaast moet de raad ook klein genoeg zijn met het oog op een efficiënte besluitvorming. Tot slot wordt nog opgemerkt dat de raad van bestuur niet gedomineerd mag worden door een individu, noch door een groep. Niemand mag een overdreven beslissingsbevoegdheid hebben.¹⁵⁷

De Code Buysse¹⁵⁸, die Corporate Governance- aanbevelingen voor de niet-beursgenoteerde vennootschappen bevat, voorziet geen aanbeveling rond de omvang van de raad van bestuur.

Uit onderzoek blijkt dat in de periode 2002 de raden van bestuur in Belgische vennootschappen meestal niet te uitgebreid waren.¹⁵⁹ In de gevallen dat er wel een (te) uitgebreide raad van bestuur is, wordt dit veroorzaakt door “het zoeken naar aandeelhoudersevenwichten en het voldoen aan ‘best practices’-vereisten van evenwichtige verhouding interne-externe bestuurders en van opname van onafhankelijke bestuurders”.¹⁶⁰

---

¹⁵⁴ L. VAN DEN BERGHE en L. DE RIDDER, *Hoe optimaliseer ik mijn Raad van Bestuur*, Mechelen, Ced. Samsom, 2002, 55-56.

¹⁵⁵ L. VAN DEN BERGHE en L. DE RIDDER, *Hoe optimaliseer ik mijn Raad van Bestuur*, Mechelen, Ced. Samsom, 2002, 58.

¹⁵⁶ Principe 2.1 en bijhorende richtlijn, Belgische Corporate Governance Code van 12 maart 2009 voor beursgenoteerde vennootschappen.

¹⁵⁷ Principe 2.2 en bijhorende richtlijn, Belgische Corporate Governance Code van 12 maart 2009 voor beursgenoteerde vennootschappen.

¹⁵⁸ Code Buysse II, Corporate Governance – Aanbevelingen voor niet-beursgenoteerde ondernemingen, www.codebuysse.be.

¹⁵⁹ L. VAN DEN BERGHE en L. DE RIDDER, *Hoe optimaliseer ik mijn Raad van Bestuur*, Mechelen, Ced. Samsom, 2002, 59-61.

¹⁶⁰ L. VAN DEN BERGHE en L. DE RIDDER, *Hoe optimaliseer ik mijn Raad van Bestuur*, Mechelen, Ced. Samsom, 2002, 62.

5. ANALYSE

In de inleiding van dit werk werden er een aantal vragen geponeerd met betrekking tot de toelaatbaarheid en wenselijkheid van een meervoudig stemrecht in de raad van bestuur. Doorheen het werk kwamen er verschillende onderdelen aan bod: algemene beschouwing omtrent de wijze van beraadslaging, de discussie in de rechtsleer naar Belgisch recht, een blik op het Nederlandse en Franse recht en tot slot een meer functionele benadering van het onderwerp. In wat nu volgt, wordt er gepoogd om op basis van al deze verschillende delen een antwoord te bieden op de verschillende vragen met als uiteindelijk opzet het poneren van een genuanceerd standpunt in deze discussie.

De toelaatbaarheid van een meervoudig stemrecht wordt in België noch toegelaten, noch verboden. Wettelijk kent men dus, in tegenstelling tot de algemene vergadering, geen expliciet beletsel. Integendeel, op basis van artikel 63 W.Venn. is men in principe vrij de wijze van besluitvorming in de statuten te bepalen. Nochtans is dit beginsel niet absoluut. De raad van bestuur in een naamloze vennootschap is immers een collegiaal orgaan, wat impliceert dat de besluitvorming binnen deze raad op een collegiale wijze gebeurt.

De rechtspraak biedt geen bevredigend antwoord. Het enige relevante arrest, dat naar aanleiding van de doorslaggevende stem van de voorzitter werd geciteerd, poneert principieel dat het meervoudig stemrecht naar Belgisch recht niet mogelijk is. Het is echter de vraag in hoeverre in dit arrest een algemeen verbod kan gelezen worden. Het ging namelijk om een zeer specifieke problematiek (slechts twee aandeelhouders met 50 procent van de stemmen), waarbij de voorzitter als het ware zijn extra stem misbruikte om de wil van ‘zijn kamp’ door te drukken in een belangrijke beslissing.

Wanneer wetgeving en rechtspraak geen duidelijk antwoord bieden, geeft dit aanleiding tot discussies in de rechtsleer. Deze discussie bleef echter beperkt. Door beide strekkingen werden verschillende argumenten uitgewerkt pro en contra.

In een eerste argument werd er gesteld dat het collegialiteitsbeginsel zelf een beletsel zou kunnen vormen voor een meervoudig stemrecht. Terecht wordt door zowel voor als tegenstanders benadrukt dat het collegialiteitsbeginsel steeds in acht dient genomen te worden. Dit beginsel lijkt de rode draad doorheen dit hele werk, aangezien het in de verschillende onderdelen en ook in het Franse en Nederlandse recht steeds wordt beklemtoond. In theorie klinkt het dan ook dat de beslissing een “vrucht van onderling overleg” dient te zijn. In de praktijk echter zullen beslissingen vaak doordrukt worden door de bestuurders benoemd op voordracht van de referentieaandeelhouders. Ook stellen voorstanders dat een collegiale beraadslaging vooral de mogelijkheid moet inhouden tot het voeren van een debat, waarin de minderheid dan alles

kan doen om de meerderheid te overhalen. Dit laatste lijkt natuurlijk vrij hypothetisch. De vrees van tegenstanders (zowel in Frankrijk als in België) dat door een meervoudig stemrecht één natuurlijk persoon de hele beraadslaging zou kunnen domineren, zonder dat er nog effectieve uitwisseling is van inzichten, lijkt dus realistisch. In Nederland kende men dezelfde vrees bij de invoering van een meervoudig stemrecht voor bestuurders en commissarissen. Daarom stelt het Nederlands recht dan ook een beperking: het aantal stemmen aan een bepaalde bestuurder mag niet meer bedragen dan alle andere bestuurders tezamen. Nochtans zal er, in geval van meervoudig stemrecht, geen of slechts een beperkt debat plaatsvinden tussen de meerderheidsbestuurders, aangezien de vroegere bestuurders die benoemd werden om de meerderheid in de raad van bestuur in stand te houden, vervangen werden door stemmen ten behoeve van één of meer van hen¹⁶¹. Men kan immers geen debat met zichzelf aangaan. Er zal dus steeds wel enige afbreuk gedaan worden aan het collegialiteitsbeginsel, zij het dat deze beperkt kan worden en soms gerechtvaardigd wordt door de eis van een efficiënte besluitvorming.

Daarnaast kwam ook de doorslaggevende stem van de voorzitter bij staking van stemmen aan bod. In Frankrijk maakt dit een suppletieve regel uit die evenwel expliciet in de wet werd opgenomen. In België biedt artikel 518, § 2 W.Venn. een impliciete wettelijke grondslag. Voorstanders beschouwen dit als een impliciete toelating van een dubbel stemrecht door de wetgever. Dit laatste lijkt echter te verregaand. Zoals blijkt uit het vonnis van de voorzitter van de rechtbank van koophandel, maar ook rechtsleer en de Franse wetgeving is het toekennen van een doorslaggevende stem geconditioneerd, namelijk enkel toegelaten in geval van staking van stemmen, waarbij het dan nog maar enkel gaat om een extra, dus dubbele stem, en geen permanent meervoudig stemrecht. Daarnaast werd ook de specifieke bepaling met betrekking tot twee aandeelhouders en de twee bestuurders aangehaald, welke het bestaan van een doorslaggevende stem in die situatie verbiedt. Deze bepaling kwam immers expliciet tot stand om te voldoen aan de collegialiteitsvereiste. D'HULST argumenteert dat deze bepaling slechts speelt in geval van een 50/50 verhouding, wat ook enige steun vindt in de parlementaire voorbereidingen. Toch lijkt de rechtsleer overwegend aan te nemen dat in deze situatie er bij unanimiteit dient gestemd te worden. Dit sluit enigszins aan bij de vrees die hierboven reeds werd geschetst, namelijk de situatie waarbij één individu de hele raad van bestuur domineert. Aangezien er heel wat onduidelijkheid rijst

---

¹⁶¹ Voorbeeld: stel dat in een raad van bestuur die zeven personen telt, de meerderheidsaandeelhouder aanvankelijk vier bestuurders benoemde om zijn meerderheid te handhaven en later deze vier bestuurders vervangt door twee bestuurders met twee stemmen of één bestuurder met vier stemmen. In de aanvankelijke situatie was er onderling, los van de globale discussie in de raad van bestuur nog overleg tussen de vier meerderheidsbestuurders. In de nieuwe situatie echter zal er slechts een debat zijn tussen de twee overblijvende bestuurders, respectievelijk geen debat plaatsvinden.

naar de geldigheid van deze situatie, zal de meerderheidsaandeelhouder best een extra bestuurder aanduiden.

LAGA beschouwt het *intuitu personae*-karakter van het bestuursmandaat als voornaamste argument om het meervoudig stemrecht uit te sluiten. Hoewel niet steeds op dezelfde wijze, wordt in de rechtsleer toch veelvuldig gezegd dat het bestuursmandaat *intuitu personae* wordt verleend. In haar verantwoording stelt zij bovendien dat de bestuurders gekozen worden omwille van hun bijzondere kwaliteiten en daaraan verbindt zij meteen de onmogelijkheid voor een bestuurder om zich op permanente wijze te laten vertegenwoordigen Tot zover kan LAGA dan ook worden bijgetreden door de voorstanders. Het probleem in haar redenering is echter dat zij *a priori* vertrekt van de gedachte dat een bestuurder die benoemd wordt slechts over één stem kan beschikken. Wanneer men echter loskomt van deze premisse en er vanuit gaat dat men in statuten kan voorschrijven dat de algemene vergadering aan bestuurders meerdere stemmen kan toekennen, stelt er zich geen probleem wanneer de aandeelhoudersvergadering een bestuurder benoemt, omwille van zijn bijzondere kwaliteiten, waarbij aan deze meerdere stemmen worden toegekend. Zo zal ook deze laatste bestuurder wanneer deze bijvoorbeeld drie stemmen krijgt toegewezen, zijn opdracht niet op permanente wijze kunnen delegeren, maar is hij gehouden zijn mandaat, met drie stemmen als modaliteit, persoonlijk uit te oefenen. De twee extra stemmen die aldus gecreëerd worden beantwoorden wel degelijk aan een natuurlijk persoon of rechtspersoon die omwille van zijn bijzondere kwaliteiten werd benoemd. D'HULST benadrukt dan ook dat beide zaken van elkaar dienen onderscheiden te worden.

Uit het *intuitu personae*-karakter van het bestuursmandaat werd het verbod om zich op algemene wijze door een medebestuurder te laten vertegenwoordigen afgeleid. Toch is het wel mogelijk om voor specifieke zaken een volmacht te verlenen aan medebestuurders, mits uitdrukkelijke machtiging in de statuten. D'HULST merkt op dat in deze laatste situatie ook hier weer sprake is van een *de facto* toekennen van meerdere stemmen. Dit moet nochtans sterk genuanceerd worden. Zoals hij zelf opmerkt is ook dit recht slechts tijdelijk, wordt het enkel gegeven voor één specifieke vergadering of handeling en bepalen de statuten ook vaak dat slechts één volmacht kan worden verleend per bestuurder. Een ding weze nu al duidelijk: wanneer slechts één bestuurder aan de beraadslaging deel neemt is deze ongeldig. Dit volgt uit het feit dat algemeen wordt aangenomen dat het toekennen van alle volmachten aan één bestuurder steeds strijdig is met het collegialiteitsbeginsel.

Het laatste argument dat in de discussie werd opgeworpen is dat met betrekking tot de functiegebonden aard van het stemrecht omwille van het vennootschapsbelang. Hier kan in navolging van D'HULST gesteld worden dat ook bestuurders met een meervoudig stemrecht zich naar het vennootschapsbelang dienen te gedragen. Er is immers geen wezenlijk verschil tussen het verdelen van een aantal stemrechten in de raad van bestuur en de

toegelaten situatie met een aantal voordrachtrechten voor de grote aandeelhouders. LAGA stelt dan wel dat de bestuurder van niemand richtlijnen kan krijgen en volstrekt onafhankelijk moet zijn ten opzichte van de aandeelhouders. Nochtans blijkt uit de rechtsleer dat de praktijk anders is. Wel merkt zij terecht op dat de rechter steeds het vennootschapsbelang zal hanteren als richtsnoer om het gedrag van de bestuurders te beoordelen, dus ook voor zij die meerdere stemmen bezitten.

Tot slot volgde nog de vraag naar de geldigheid van een cumul inzake de vaste vertegenwoordiger van een bestuurder-rechtspersoon. Ook hier is er een pragmatische strekking die bij gebrek aan wettelijk beletsel (net zoals de voorstanders van het meervoudig stemrecht) geen probleem ziet in een cumul. Nochtans benadrukken ook zij de begrenzende rol van het collegialiteitsbeginsel. LEROUX daarentegen volgt het standpunt van LAGA. Daarnaast put hij ook heel wat argumenten uit de Franse rechtspraak en doctrine. Sommige daarvan hebben specifiek betrekking op de discussie inzake de cumul. Bijvoorbeeld het argument met betrekking tot de objectivering van het beslissingsproces en de vereiste schizofrenie van de bestuurders. Men doelt hier immers op het probleem dat men niet in staat zou zijn om uit te maken voor welke bestuurder de natuurlijke persoon nu standpunt inneemt. Hij is immers enerzijds als natuurlijk persoon en anderzijds als vaste vertegenwoordiger van één of meerdere rechtspersonen lid van de raad van bestuur. Een situatie die zich op die manier zou kunnen voordoen is dat een bestuurder enerzijds als natuurlijk persoon en anderzijds als vaste vertegenwoordiger van een BVBA met diezelfde bestuurder als zaakvoerder, in een raad van bestuur zetelt.¹⁶² In dat laatste geval is er dan geen probleem met betrekking tot objectivering of schizofrenie. De bestuurder zal immers één en het zelfde “belang” dienen. Wel moet men zich in dit laatste geval hoeden voor de situatie waarbij er slechts drie bestuurders zouden zijn, waarvan dan aan één persoon *de facto* de volledige beslissingsmacht toekomt. Er kan hier verwezen worden naar de discussie bij een tweehoofdig bestuur. Andere argumenten hebben dan weer wel rechtstreeks betrekking op het meervoudig stemrecht. Zo ziet men ook hier een eventuele afbreuk aan het collegialiteitsbeginsel. Nochtans kadert dit in een meer algemene afkeuring door de Franse rechtsleer van een meervoudig stemrecht. Één argument, opgeworpen door het hof van Nancy, leek wel bijzonder interessant, aangezien het nog niet aan bod kwam in de Belgische discussie. Het betreft de vraag: wat met de regels inzake aanwezigheidsquora? Moet men in de statuten vereisen dat een bepaald aantal bestuurders dient aanwezig te zijn of zullen eerder het aantal stemmen doorslaggevend zijn.

Na een uitvoerige bespreking van de situatie naar Belgisch recht volgde een korte blik op het Nederlandse en Franse recht. Kort samengevat, komt het hierop neer dat in Frankrijk de rechtsleer (unaniem) het meervoudig stemrecht

¹⁶² Zoals bijvoorbeeld het geval was bij Marc Coucke in de raad van bestuur van Omega Pharma.

afkeurt. Verschillende argumenten worden gegeven waarvan de meeste reeds in de Belgische doctrine werden besproken. In Nederland daarentegen werd de mogelijkheid tot meervoudig stemrecht met de gekende beperking expliciet wettelijk toegestaan en dit zowel voor de commissarissen als de bestuurders. In Nederland gelden nochtans dezelfde beginselen: collegialiteitsbeginsel, vennootschapsbelang, *intuitu personae*-karakter van het bestuursmandaat¹⁶³, ...

In alles wat voorafging, ging het steeds om de vraag naar toelaatbaarheid. Nochtans kan ook de vraag naar de wenselijkheid van een meervoudig stemrecht niet uitblijven. In een eerste deel werd er stilgestaan bij de verschillende mogelijkheden aangereikt door de rechtsleer. Het is niet de bedoeling om deze allemaal nog eens te herhalen. Het staat de vennootschappen vrij om zelf in de statuten de wijze waarop en de situaties waarin ze dit meervoudig stemrecht willen hanteren, in te vullen. Daarnaast kwam ook een korte toelichting vanuit de management- en Corporate Governance literatuur aan bod. Zo blijkt hieruit dat er een zekere nuance moet aangebracht worden met betrekking tot de discussie omtrent de wijze van stemming, aangezien in 2002 bijvoorbeeld 50 procent van de ondernemingen niet eens over ging tot formele stemming maar besloot via consensus. Toch wordt ook hier het belang benadrukt om de wijze van besluitvorming vast te leggen op voorhand, al was maar als stok achter de deur. Wanneer men dan effectief spreekt over de wijze van beraadslaging, blijkt dan ook dat men hier eerder aandacht heeft voor het maximumaantal bestuurders. Dit aantal mag niet te groot zijn omwille van efficiëntie, wat ook één van de uitgangspunten is van de Corporate Governance. Nochtans geldt naast dit beginsel ook een ander uitgangspunt, namelijk dat er voldoende diversiteit is, geen concentratie van beslissingsmacht en voldoende overleg. Men zal dus beide uitgangspunten dienen te verzoenen, wat echter geen gemakkelijke opdracht is. Zo kan er gewezen worden op het ‘democratisch paradox’. Tot slot sprak men ook over de ‘best practices’-vereisten inzake evenwichten tussen interne-externe bestuurders en onafhankelijke bestuurders. Aangezien de druk om ‘best practices’-vereisten te voldoen in de toekomst vermoedelijk alleen maar zal toenemen, is de oplossing wellicht eerder te zoeken in een creatievere oplossing om aandeelhoudersevenwichten te realiseren zonder dat telkens te vertalen in de persoon van een bestuurder. Kan het toekennen van een meervoudig stemrecht aan bepaalde bestuurders hier een oplossing bieden?

---

¹⁶³ C. ASSER, *Mr. C. Asser's handleiding tot de beoefening van het Nederlands burgerlijk recht*, 2-II, De naamloze en besloten vennootschap, Deventer, Kluwer, 2009, 512, nr. 423.
534

6. CONCLUSIE

Naar Belgisch recht is er geen eenduidig antwoord op de vraag naar de mogelijkheid van een meervoudig stemrecht. Toch lijkt het op grond van de statutaire vrijheid mogelijk dergelijk stemrecht aan bestuurders toe te kennen. De wet sluit deze mogelijkheid niet uit en de argumenten contra lijken niet zozeer te overtuigen dat een algemeen verbod zich opdringt. Ook de rechtspraak is te beperkt (slechts één arrest en dan nog in zeer specifieke context) om het meervoudig stemrecht af te schieten. Integendeel het zou van pragmatisme getuigen om dit wel toe te laten in situaties waarin dit nuttig kan blijken. Zo mag men zich niet blindstaren op de zogenaamde *vote par intérêt*. Er kunnen immers heel andere situaties spelen waarin een meervoudig stemrecht soelaas kan brengen. De praktijk is creatief genoeg. In Nederland is dit wettelijk mogelijk, ondanks het feit dat dezelfde argumenten die in Frankrijk en België naar voor worden geschoven om het meervoudig stemrecht niet toe te laten, ook gelden in Nederland. Uiteraard mag dit stemrecht niet als middel dienen om de effectieve beraadslaging in de raad van bestuur in gevaar te brengen. De rol als waakhond die voor het collegialiteitsbeginsel maar ook voor het vennootschapsbelang is weggelegd, kan niet genoeg benadrukt worden.